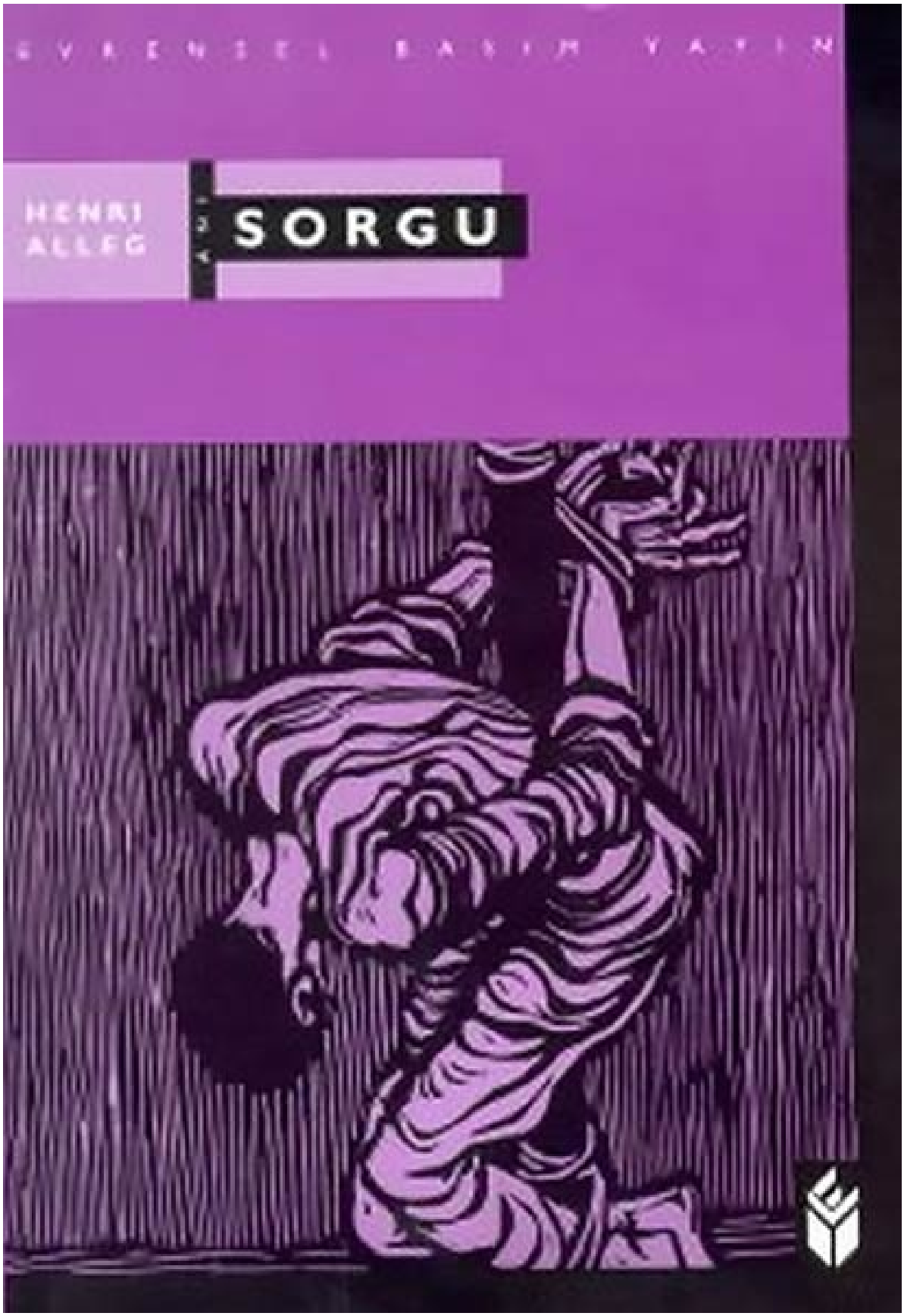
GÜRSEL BASIM YAYIN

HENRI ALLEG

SORGU

HENRI
ALLEG
SORGU

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Sorgu

HENRİ ALLEN

SORGU

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Doğa Basın Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Galipdede Caddesi
Şahkulu Sokak
Şahin İş Merkezi
No: 10 Kat: 2
Tünel / İstanbul
Tel: 0212 293 63 45-47
Faks: 0212 293 63 31

Evrensel Basım Yayın-59

Sorgu
Henri Alleg

Çeviren
Alaattin Bilgi

Kapak Tasarım
Savaş Çekiç

Düzelti
Memet Tayak

Birinci Basım
1959 (Açık Oturum Yayınları)

İkinci Basım
Kasım 1998

ISBN 975-6865-05-9

Baskı
Kayhan Matbaası

Sorgu

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Henri Alleg, Cezayir'de çıkan ve 1955 Eylülünde polisçe kapatılan "Alger Républicain" gazetesinin editörüdür. Sömürge yönetiminin yolsuzlukları ile Fransız Birliklerinin zulüm ve kitle halindeki kırımlarını açıkça yazan "Alger Républicain"in bazı yazarları tutuklanmış bu arada Alleg iki yıl kadar gizlenerek kanunsuz olarak kapatılan gazetesinin yeniden yayınlanmasına izin almak için yetkili makamlara başvurmuştur.

Nihayet 1956 yılı Haziran ayında Cezayir'deki 10. Paraşütçü Tümeni'ne bağlı askerlerce yakalanan yazar, El-Biar'daki "Temizlik Merkezi"nde bir ay kadar alıkonulmuştur. İşte Henri Alleg, "La Question"da burada başına gelenleri ve görebildiklerini anlatmaktadır.

Bu bir ayın sonunda Lodi'deki toplama kampına gönderilmiştir (Bugün Cezayir'de, Bossuet, Paul-Cazelles, Berrukya gibi tanınmış toplama kampları vardır ve idari makamlarca buraya kapatılan halk bazen aylarca sonra salıverilmektedir).

Kampta gizlice yazıp bir kopyasını Cezayir Başsavcısına gönderdiği dilekçe üzerine Alleg meselesi birdenbire dünya basınının ilgilendiği başlıca konulardan biri olmuştur. Basındaki bu geniş yankı üzerine 17 Ağustosta, yani yakalanmasından iki ay sonra Alleg, sorgu yargıcının karşısına çıkabilmiş ve sivil bir hapishaneye nakledilmiştir.

Soruşturma açılması üzerinden aylar geçtiği halde Henri Alleg'in şikâyeti "hâlâ incelenmektedir." Üstelik, yazar kendisine işkence eden subay ve erleri bir bir tanıyıp şikâyeti incelemekle görevli Askeri Yargıca göstermiştir, El-Biar'da işkence edildiği oda ve mutfak ile hapsolunduğu hücreler önceden tarif ettiği gibi çıkmıştır. Ayrıca o sıralarda Lodi'de bulunan iki doktorun işkenceyi doğrular yollu çeşitli raporları da dosyada bulunmaktadır.

- - -

Son yıllar içinde binlerce kişi Cezayir'de "ortadan yok olduğu" ya da "kaçmaya çalışırken" vurulduğu halde Henri Alleg'in sağ bırakılıp bu açıklamaları yapmasına neden göz yumulmuştur?

Bunu anlamak için Alleg'den bir gün önce yakalanıp aynı binada işkence edilen Cezayir Fen Fakültesi asistanlarından Audin'in öldürülmesini hatırlamak gerekir. Audin'in paraşütçülerce öldürülmesi her ne kadar dünya basınında gereken önemde yankı bulmamışsa da başta doktorasını yaptığı Sorbonne olmak üzere bütün Fransa günlerce, bu genç bilim adamının katli haberiyle çalkalanmıştı. Anlaşılan o günlerde ikinci bir önemli kişinin öldürülmesini ilgili Fransız makamları uygun görmemişlerdi.

- - -

La Question ilk defa şubat ayında Fransa'da basılmış, iki haftada 60.000 satılmıştır. François Mauriac ile Jean-Paul Sartre'ın kitabı eleştiren yazılarının çıktığı haftalık L'Express gazetesinin ilk sayısını da polis toplamıştır. Mart ayı sonunda kitap toplatılmışsa da gizli, gazete biçiminde yapılan baskıları kapışılmaktadır. Böylece, La Question Fransa'da on sekizinci yüzyıldan beri politik sebepten toplatılan ilk kitap olmuştur.

Kitabı Türkçeye çevirirken dileğimiz, Cezayir'deki bu iğrenç savaşın bir an önce son bulması ve kardeş Cezayir halkının bağımsızlığa kavuşmasıdır.

Alaattin Bilgi
Ankara, 1959

ÇEVİRENİN İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZÜ

‘La Question’ ile ilk tanışma

Şimdi eski Ankara’da kalan ünlü Ulus Meydanı’nın bir ucuna açılan, yazları tozlu, kışları çamurlu Rüzgârlı Sokak, 1950’li yıllarda, Ankara’nın, Bâbıâli’si gibiydi. Başkentin en eski gazetesi Ulus’un basım ve yönetim yeri bu sokakta olduğu gibi, Cemil Sait Barlas’ın haftalık *Pazar Postası* dergi-gazetesi de bu sokakta yayımlanırdı. O yılların önemli dergilerinden, Salim Şengil’in çıkarttığı *Seçilmiş Hikâyeler* ile *Dost* dergilerinin yönetim yeri, Ulus gazetesinin yönetim yeriyle aynı binayı paylaşırdı. ‘Rüzgârlı’ da bunlardan başka pek çok gazete ve derginin yönetim büroları ve basıldıkları basımevleri bulunurdu.

Ellili yıllarda, hem Şengil’in dergilerine hem de *Pazar Postası’*na yazılar ve çeviriler verdiğim için, Rüzgârlı’nın ‘müdavimlerinden’ sayılırdım. 1959 kışıydı, *Pazar Postası*’nda –galiba– orta sayfada, gazeteci Henri Alleg’in o sıralar Fransa’da yeni yayımlanmış *La Question* başlıklı kitabından söz ediliyor ve Jean-Paul Sartre’ın kitaba yazdığı önsözden pasajlar yayımlanıyordu. Yanılmıyorsam bu pasajları, Cemil Sait Barlas, Fransızcadan çevirmişti.

Kitabın içeriği ve Sartre’ın önsözü bu alıntılardan çarpıcı biçimde belli oluyordu. Cezayir’de yayınlanan *Cezayir Cumhuriyet* gazetesinin editörü Henri Alleg, Cezayir’in Fransa’nın boyunduruğundan kurtulması için verilen mücadeleye yazılarıyla katıldığı bahanesiyle 1957’de tutuklanıyor, Mavi Bereli Paraşütçü birliklerinin kampında (bu kamp, bizdeki kontrgerilla karargâhı gibidir) büyük işkencelerden geçiyor ve serbest kaldıktan sonra gördüğü bu işkenceleri *La Question-Sorgu* adındaki kitabında anlatıyordu.

Kitapta ilk kez işkenceden ayrıntılı bir biçimde söz ediliyor ve işkenceyi yenen bir insanın portresi çiziliyordu. Bu ilgiyle, kitabın İngilizcesini hemen İngilte-

re’den getirttim ve bir gecede okuyup, ertesi günü çevirmeye başladım. Ve 1959 yılı başında –sanırım Ocak ayında– *La Question-Sorgu, Açık Oturum Yayınları*’nın ilk kitabı olarak yayımlandı. Bu ilk çeviri kitabımın yayımlanmasından kısa süre sonra ilk kez ‘polis’ ve ben karşılıklı varlıklarımızdan ‘haberdar’ olduk!

- - -

Sorgu, yayınlanır yayınlanmaz, okurlar arasında geniş bir ilgi topladı, basında büyük yankılar uyandırdı ve kısa zamanda tükendi. Nedir ki, küçük puntolu, karton kapaklı, 48 sayfalık bu ‘minicik’ kitabın yeni basımını yapmaya ne zaman kalkışsak, araya olaylar, güçlükler, ayrılıklar giriyordu. Ve en sonu 12 Mart geldi çattı; pek çok aydın –bu arada, Sorgu’nın ilk yayıncısı Muzaffer Erdost– faşist darbecilerce coplanarak parmaklıkların arkasına atıldı. Bu hengâmede, Sorguyu anımsasak bile ilgilenmemiz olanaksızdı.

O tarihten bugüne dek Sorgu’nun kimi başka adlarla kimi benim adım kullanılarak ama benim bilgim ve iznim dışında birçok basımı yapıldı. Budanmış, tahrif edilmiş bu özensiz korsan baskılardan sonra ilk defa Evrensel Basım Yayın tarafından çevirimin doğru basımı gerçekleştiriliyor.[1]

Gelelim Türkiye’nin İşkence Dosyasına

Sorgu’nun ilk Türkçe basımının yapıldığı sıralar (1959) nasıl bilebilirdik ki bizim yaşadığımız ülkede de işkencecilerin, tıpkı Cezayir’de sömürgecilerin, kurtuluş savaşı verenlere yaptıkları gibi –hem de daha beterini– yıllarca sistemli olarak özellikle Sol kesimden insanlarımıza uygulamayacaklarını?

Burada ben, bizdeki işkencenin uzak geçmişi üzerinde durmayacağım; karakollarda polis dayağı ve jandarma sopasının sıradan olaylardan olduğunu hep biliriz. Ancak, işkencenin yoğun biçimde uygulanması 12 Mart (1971) ile birlikte başlamış ve sistemleştirme işi gitgide uzmanlık kazanarak 12 Eylül’e (1980) kadar uzanmış ve bugün de bütün resmi inkârlara karşın sürüp gitmektedir.

Gazete haberlerinden çok, yapılan işkenceler ve genelde insan hakları ihlalleriyle ilgili ciddi bir kurumun güvenilir saptamalarına dayanarak, 12 Eylül 1980 ile 12 Eylül 1995 arasındaki toplumsal/politik tabloya bir göz atalım. Bu 15 yıllık dönemde: siyasal nedenlerle 650 bin kişi gözaltına alındı; 210 bini hakkında Sıkıyönetim mahkemelerinde dava açıldı; 6 bin 353 kişinin idamı istendi; 50 kişi idam edildi; yüz binlerce insan fişlendi; 388 bin kişiye pasaport yasağı konuldu; yüz binlerce işçiyi bünyesinde barındıran ve yöneticileri tutuklanan DİSK 11 yıl kapalı tutuldu; gazeteler, dergiler süreli/süresiz kapatıldı; gazeteci ve yazarlar

ağır hapis cezalarına çarptırıldı; 10 binlerce kitap yakıldı, 937 film yasaklandı...[2]

Şimdi de faşist cunta yönetimini atlattığımız güya demokrasi ile yönetildiğimiz 1989-1995 dönemindeki durumu görelim. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgilere göre bu 7 yılda, karakol, emniyet müdürlüğü gibi gözaltı yerleri ile cezaevlerinde, 146'sı çocuk, 740'ı da kadın olmak üzere toplam 4.281 kişi işkence görmüştür. Bunlardan 1.454'ü gördüğü işkenceyi doktor raporuyla kanıtlamış; işkence gören kadınların 111'i gözaltında bulunduğu süre içerisinde tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını bildirmiştir.

Uygulanan işkence yöntemleri: kaba dayak, hakaret, elektrik verme, askıya alma, aç ve susuz bırakma, basınçlı su sıkma, cinsel taciz, falaka, saç sakal ve bıyık yolma, yalancı infaz, haya burma, yakınlarına işkence yapma tehditi, işkence görenlerin sesini dinletme, tırnak sökme, tuz yedirme, lağım çukuruna sokma, insan ya da hayvan pisliği yedirme... Bu işkence uygulamalarının %78'i emniyet merkezlerinde (emniyet müdürlükleri, terörle mücadele şubeleri, çevik kuvvet müdürlükleri), %16.6'sı polis karakollarında, %9'u jandarma karakollarında, %3'ü ise başka mekânlarda yapılmaktadır.[3]

Burada, uygulanan işkencelere somut bir örnek vermek ve hem de 1957 Haziranında Cezayir'de tutuklanan ve bir ay süreyle işkence gören Henri Alleg'in anlattıkları ile 1986 yılı kışında İstanbul'da gözaltına alınan ve uzun süre işkence edilen bir genç kızın işkence anıları arasında ne denli benzerlik bulunduğunu göstermek için bu genç kızın anlattıklarına kulak verelim:

> "... Bir kış günü başlayan Şube konukluğum, birkaç Şubede sürdü. İlk gözaltı yerim İstanbul'du. Polisler başka emniyetlere gideceğimi biliyorlardı. 'Orada öter gelirsen, öldürürüz seni' diye başka şubelere uğurlanıyordum. Onlara göre, 'Ötmemiştim'; İstanbul polisinin öttüremediğini bir başka emniyet öttürürse prestijleri sarsılacaktı.
>
> 'Ötmem' dedim söz verdim ve arabaya bindim... 5-10 dakika sonra işkence odasındaydım. Soyunup soyunmama mücadelesi ne kadar sürdü anımsamıyorum. Ama bir süre sonra çıplaktım. Ben soyunmadım, onlar soydular. Soymaya uğraşırlarken, başımı duvara öyle çok vurdular ki beynimin varlığını ve uyuşutuğunu hissettim. Bir tahta banka yatırıldım. Ayaklarımdan ve gövdemden kayışlarla bağladılar. Kabloları önce ayak ve el küçük parmağıma bağladılar. Üzerime soğuk su boca edildi. 'Çevir' sesini duydum. R'yi uzatarak:' Çevirr!' ... Kaldırıyorlar. Giyiniyorum. 'Bu başlangıç' diyorlar, git, sana akşam yediye kadar süre. Saat yedi olunca onları çağırıp, 'Her şeyi anlatacağım' demezsem, asıl muamelenin ondan sonra başlayacağını söylüyorlar. Pislik içindeyim. Elektrik insan iç organlarının denetimini yitirtiyor. İdrar ve dışkı ... İrade dışı oluyor. Korkuyor olmalıyım. Gözümün açılmayacağını buyuruyor biri. Neredeyim? Benden başka kimler var?.. Başımı tavana doğru kaldırıp odanın içine bakıyorum. Yedi kız var benden başka. Gülümsüyorlar baktığımı anlayınca. Ben de gülüyorum onlara. .... Saat yedi ve yediyi iki geçiyor. Koşar gibi gelen ayak sesleri. Üzerime atılıyorlar. Tekme tokat sürüklenerek götürülüyorum. 'Niye çağırmadın bizi?' diye bir sürü kaba dayak yiyorum. .... Çıplağım yine. Yere yatırılıyorum. İki kalasın arasına: kollarım ve bacaklarım olabildiğince açık, bağlanıyorum. Kalasları birbirinden ayırarak vücudumu geriyorlar. Kablolardan biri sağ ayağımda yine. Öteki vücudumun her yerinde dolaşıyor. Yerden fırladıkça, boğazıma ayakları ile basıyorlar...
>
> .... Emniyette geceler uzun ve çok zor. Bir de kış varsa. Soğuksa. İşkencenin ne zaman yapılacağı em-

niyet müdürünün çalışma saati ve işkencecilerin keyfine kalmış bir uygulama. Daha sonra götürüleceğim İzmir'de, çalışma saatlerine uyuluyordu. Bu nedenle işkencesini yarıda kesen polisler bile vardı. 'Mesai bitti, dua et,' deyip evlerine dönerlerdi[4] .... Benim yanımdan ailemin bulunduğu kente telefon ediyorlar. 'Onları da getirin, başka çare yok,' dediklerinde, 'Yapabilirler mi?' diye düşünüyorum. Onları burada düşünmek bile yetiyor insana. Günlerce, hep ailemden biri ile karşılaşmak endişesiyle giriyorum işkence odasına. .... Senaryonun en korkunç yanı, öldürülmeyi hak etmiş biri olarak, infazın yerine getirilmesiydi. Gece yarısı arabaya bindiriliyorum. Her iki yanımda polisler var. Ayağıma taş bağlanıyor ve ellerim arkadan kelepçeleniyor, denize atacaklarını söylüyorlar. Beş dakika süre tanıyorlar. Öldürürler mi diye düşünüyorum. Sorduklarını gerçekten bilmiyorum ama bilsem söyler miydim? Bu acılara başkasını ortak edebilir, başkasını çağırabilir miydim?"[5]

Tıpkı Henri Alleg gibi işkenceyi ve işkencecileri yenen bu genç kızın öyküsü burada bitmiyor elbet; ancak bu öyküden, işkencenin 'teknik yöntemleri ne kadar değişik olursa olsun 'ana duraklarının' hemen hemen aynı olduğu görülüyor, elektrikle, suyla, kaba dayak ve küfürle, yakınlarını da işkenceye alma ya da infaz etme tehdidi ile sürüp giden pis bir olay. 1957 Cezayir'i ile otuz yıl sonra, 1986 İstanbul'u arasında işkence yöntemleri bakımından pek bir fark yok. Ayrıca, bu benzerliği büsbütün anlamlı kılan ortak bir nokta daha var: Henri Alleg, kendisi Fransız olduğu halde, Fransızlara karşı bağımsızlık savaşı veren Cezayirlilerden yanaydı ve üstelik komünistti; Türkiye'de de, emperyalizme ve onların yerli işbirlikçilerine karşı savaşanlar ya da direnenler –çok büyük ölçüde– komünistler ya da en azından solculardı; en büyük işkenceleri de bunlar görmüşlerdi. İşkencenin sistematik olarak sürdüğü bir ülkede Sorgu'yu yeniden yayınlamak, geçmişte kalan acı anıların canlandırılmasını olarak görülmemelidir.

Alaattin Bilgi
Umurbey, Eylül 1998

1 Ben Burada Sorgu'nun korsan basımları üzerinde daha fazla durmayacağım. Bu konuyu merak edenler Evrensel Kültür dergisinin Şubat 1997 tarihli sayısına bakabilirler.

2 İnsan hakları ihlalleri ve işkenceyle ilgili bilgiler, Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın yayınladığı İŞKENCE DOSYASI- Gözaltında ya da Cezaevlerinde Ölenler (12 Eylül 1980-12 Eylül 1995) başlıklı kitaptan alınmıştır.

3 agy. s. 70

4 12 Mart'ta, Ankara'da kontrgerilla merkezinde işkence gören bir arkadaş bu 'mesai bitme' olayını şöyle anlatmıştı: "adamlar akşam altı oldu mu işkenceye son veriyorlar ve 'Off yahu bugün de yorulduk, şimdi gidip Piknik'de soğuk bir bira içmeyi hak ettik' diyerek çıkıp gidiyorlardı." Ankara'da bulunanlar, 'Piknik'in Kızılay semtinde/ünlü bir birahane olduğunu anımsayacaklardır.

5 Erbil Tuşalp: *12 Eylül Tutanakları, Bin Tanık*; Dost Kitabevi Yayınları, Haziran 1986, Ankara. s. 374-382

YAZARIN TÜRKÇE BASIMA ÖNSÖZÜ

Bu kitabın Paris'te yayınlanmasının ve Cezayir halkına karşı savaş yürütmekte olan Fransız yöneticileri tarafından hemen yasaklanmasının üzerinden kırk yıl geçti.

Metin, kapatıldığım Alger (Cezayir) cezaevinde gizlice yazıldı ve gardiyanların aramalarını ustaca aşan militanlar sayesinde aynı gizlilikle, sayfa sayfa demir parmaklıkları ve duvarları aşarak dışarı ulaştı. 1958 Şubatında Paris'te yayınlandığında, Fransızların, Cezayirlilere empoze edilen sömürgeci savaşın gerçek yüzünü; işkenceleri, katliamları, korkunçlukları, işkenceci generallerin yalan ve ikiyüzlülüklerini, "barbarlığa" karşı "uygarlığa" hizmet ettiklerini iddia eden politikacıların suç ortaklığını anlamalarına yardımcı oldu. Bu küçük kitap, haksızlıklar karşısında oluşmuş bulunan sessizlik duvarının yıkılmasını ve Cezayir bağımsızlık savaşçıları nezdinde bir sempati ve dayanışmanın gelişmesini hızlandırdı. İktidardakileri rahatsız eden ve kitabı yasaklamalarına neden olan da buydu.

Broşür, gazete ve çok değişik biçimlerde yasadışı olarak basılan, el altından satılan, elden ele dolaşan otuz kadar dile çevrilen "La Question", bütün engelleme ve yasaklamalara karşın, Fransa'da ve dünya çapında yüz binlerce okuyucuya ulaşabildi.

Bugün, Cezayir savaşı tarihe karışmış ve muzaffer Cezayir halkı bağımsızlığına kavuşmuş olduğu halde ve aradan on yıllar geçtikten sonra bile, bir zamanların bu militan kitabının yeniden ve yeniden yayınlanması şaşırtıcı gelebilir. Ama bu, aradan geçen bunca zamana rağmen hâlâ güncel kalmasına neden olan bir değere sahip olduğunu gösterir. 1998 yılı sonlarına gelirken bu kitabı yeniden basmaya karar veren Türkiyeli yayıncının ve okuyucunun, bu değerlendirmeye

itiraz edeceklerini sanmam. Dün, baskıya ve sömürüye karşı, halkların ulusal haklarına saygı için, insanlık onuru, gerçek bir demokrasi ve kardeşlik için yürütülen mücadelenin, bugün –ve her zamankinden daha fazla– güncel olduğunu kim inkâr edebilir?

Bazılarının iğrenç çıkarları, pazarların ve stratejik hedeflerin fethedilmesi için savaş, yüz binlerce kurban almaya ve koca kıtaları kana bulamaya, katliamlar, işkence, cezaevi ve sürgünler halkların günlük kaderi olmaya devam ediyor. Açlık, yoksulluk, işsizlik tarafından kıskaca alınan milyonlarca kadın ve erkek, çocuklarının ekmeğini kendi vatanları dışında başka yerlerde aramak için göçe zorlanıyorlar. Dün olduğu gibi bugün de bu trajik durumun sorumluları aynı ikiyüzlü maskenin ardına gizleniyorlar. İnsan hakları, özgürlük, demokrasi, ilerleme, insanlığın geleceği adına hareket ettiklerini iddia ediyorlar. Halbuki tek ve esas hedef, küçük bir azınlığın kararlarının garantiye alınması, insanlığa acı ve yıkımdan başka bir şey getirmeyen bir sistemin ayakta tutulmasıdır.

Avrupa'daki sosyalist devletlerin yıkılması ve kendi yasasını bütün yeryüzüne dikte ettirmek isteyen tek bir süper gücün ayakta kalması, –bir kısmı ABD Başkanının çevresinde yer alan– bazı Batılı "düşünür"lerin bu yeni durumu; "tarihin sonu", kapitalizmin tam ve kesin ("ebedi") zaferi olarak ilan etmelerine neden oldu. Ve dolayısıyla, kapitalizmin mutlak egemenliğine her karşı çıkış girişimi, baştan yenilgiye mahkûmdu! Aradan geçen birkaç kısa yıl, bu tür iddiaların geçersizliğini kanıtlamaya yetti. Sistemin çürüklüğü, birbirini izleyen ve "uzmanların" kontrol etmekte giderek daha fazla zorlandıkları mali krizlerle su yüzüne çıkıyor ve patlak veriyor.

Hayır, insanlık tarihi sona ermedi. Talepleri ve yaşam hakkı için mücadele eden işçilerin, ülkelerinin bağımsızlığı için savaşan ilerici militanların ve yurtseverlerin, dünyayı değiştirme kavgası verenlerin, gerçekten insanca bir gelecek için angaje olanların sürekli ve yoğun çabaları; –zorluklara ve geçici gerilemelere karşın– her zamankinden daha fazla gerekli ve gelecek zaferlerin müjdecisidir. Bu, Türkiye'de çok daha somut bir gerçektir.

Bundan dolayıdır ki, sadece zorlu bir sınavın anlatımı olmakla kalmayan, ama aynı zamanda bir umudun ve inancın ilanı olan bu metin, başka yerlerde olduğu gibi bu ülkede de, bugünkü kuşakların mücadelesinde hâlâ yararlı bir işlev görebilir.

En azından benim dileğim bu.

Henri Alleg
Palaiseau, 27 Ekim 1998

“En attaquant les Français corrompus, e’est la France que je defends.”[1]

Jean Christophe

[1] Yozlaşmış Fransızlara saldırırken Fransa’yı savunuyorum.

I

Her hücresi bir yığın insan ızdırabına barınak olan bu kocaman hapishanede kişinin kendinden söz açması biraz da bencillik olur. Ölüm mahkûmlarının "bölümü" bodrum katta. Orada ayakları prangalı sekiz kişi cezalarının geri bırakılmasını ya da sonlarını bekliyor. Ve biz onların nabız atışlarıyla yaşıyoruz. Her gece onlar şafağın korkunç şeyler getirebileceği düşüncesiyle ot yataklarında dönüp duruyorlar. Şafakta hiçbir şey olmamasını bütün gücüyle dilemeden kim uykuya varabilir? İşte hapishanenin bu kısmından yasaklanmış türküler duyuluyor her gün. Özgürlüğü için savaşan halkın ta kalbinden fışkıran o canım melodiler.

İşkence... Bu kelimenin anlamını artık öğrendik hepimiz. Burada tutuklu ancak birkaç kişi yakasını kurtarabildi ondan. Her yeni gelene, konuşmak mümkün olur olmaz sorduğumuz ilk sorular: Ne zaman yakalandın? İşkence ettiler mi? Paraşütçüler mi, polisler mi?

Benim durumum kamunun dikkatini çektiği için özel, yoksa tek değil. Dilekçemde ve burada, bu korkunç ve kanlı savaşta her gün uygulanan tek bir örneği anlatıyorum.

* * *

Yakalanalı üç ayı geçti. Bu süre içinde öylesine acı çektim, o denli alçaklıklara dayandım ki, gerçeğin bilinmesiyle, ateş kesilmesi ve barış yapılması davasına karınca kararınca bir hizmette bulunabileceğime aklım yatmasa, bunları baştan alıp anlatmaya dünyada yanaşmazdım. Koca bir ay her gece işkence edilenlerin bağrışlarını duydum. Bu çığlıklar ölene değin kulağımdan çıkmayacak. İşkence ve dayaktan sersemlemiş tutukluların bir kattan ötekine sürüklendiklerini gör-

düm. Dudaklarında eski bir duanın Arapça ilk kelimeleri vardı.

O zamandan beri başka canavarlıklar da duydum. Benden yirmi dört saat önce yakalanan ve daha sonra beni "ele alan" aynı grubun işkence ettiği dostum Maurice Audin'in "ortadan yok olduğunu" işittim. Aynı, Din Adamları Birliği Başkanı Şeyh Tebeşşi'nin, Doktor Şerif Zahar'ın ve ötekilerin ortadan kayboluvermeleri gibi "yok olmuştu". Lodi'deki kampta, eskiden Blida Akıl Hastanesi'nde çalışan arkadaşım De Milly'ye rastladım. Paraşütçüler ona yeni bir "teknikle" işkence etmişler: çırılçıplak bağlandığı demir sandalyeye elektrik akımı vermişler. Bacaklarında hâlâ derin yanık izleri vardı. Hapishanenin koridorunda, Müslüman mahkemesinin kâtibi Muhammed Sefta'yı yeni gelenler arasında gördüm. "Tam kırk üç gün paraşütçülerin elinde kaldım. Kusura bakma hâlâ zor konuşuyorum. Dilimi yaktılar." Dilini gösterdi, yarık yarıktı. Başkalarını da gördüm: Askeri Mahkemeye götürüldüğümüz hapishane arabasında Kasbah'lı bir genç, Bulem Ahmed baldırlarındaki yaraları gösterdi: "Paraşütçüler... çakıyla... Özgür Kuzey Afrika Birliğinin bir üyesini saklamıştım da..."

Duvarın öte yanında, kadınlar bölümünde bir teki bile "çözülmeyen" genç kızlar var: Cemile Behire, Elyet Loup, Nesime Hablal, Melike Kın, Lusi Koskas, Colete Gregoire ve başkaları. Soyulmuş, dövülmüş, küfredilmiş, su ve elektrikle işkence edilmiş. Burada hepimiz, paraşütçülerin ırzına geçmesine dayanamayarak canına kıyan Annik Kastel'in şehadetinden haberliyiz.

* * *

Bütün bunları gördüm, duydum, biliyorum. Ya bilmediğim başka zulümler!

Bu satırları okurken, "ortadan yok olanları", davalarına inanarak şu dakikada gözlerini kırpmadan ölümü bekleyenleri, öldürülenleri, nefret ve işkence karşısında bile Fransız ve Cezayir halkları arasında gelecekte doğacak barış ve dostluğa inançlarını yitirmeyenleri düşünün. Bu kitap onların her birinin başına gelenlerin hikâyesi sayılabilir.

II

On iki haziran çarşamba günü öğleden sonra saat dört sularında Paraşüt Üsteğmeni Charbonnier yanında adamlarından biri ve bir polisle beni Audin'in evinde tutukladı. Bir gün önce, Cezayir Fen Fakültesi asistanlarından dostum Maurice Audin evinde yakalanmış ve polis evde bir sivil memur bırakmış. İşte tuzağa düştüğümde kapıyı bu adam açmıştı. Kaçmaya çalıştıysam da eli tabancalı memur birinci katta peşimden yetişti, bir odaya tıktı. Eli ayağı titreyerek bir yandan hemen kuvvet gönderilmesi için Paraşütçü Karargâhına telefon ederken öte yandan da beni gözetliyordu.

Üsteğmen odaya girer girmez başıma gelecekleri anlamıştım. Kocaman beresinin altındaki avuç içi kadar görünen tilki suratı sırıttı: "Mükemmel bir av," dedi. Her hecenin üzerine basıyordu. "Yakaladığımız Alger Républicain gazetesinin sahibi Henri Alleg." Sonra hemen bana dönerek sordu:

"Nerede saklanıyordun?"

"İşte bunu sana söylemeyeceğim."

Güldü, kendinden emin bir edayla, "Sonra, sana fikrini değiştirecek ufak birsoru listesi hazırlarız. Bak sana söz veriyorum, bülbül gibi öteceksin." Yanındakilere dönerek: "Vurun kelepçeleri!"

İki yanımda paraşütçüler sokağa çıktık. Teğmenin arabası sokağın öbür başında bekliyordu. Beni arkaya oturttular. Yanımdaki paraşütçünün makineli tabancasının namlusu kaburgalarımdaydı: "Budalalık edersen içindeki bir yığın kurşun seni bekliyor."

Şehrin dışına doğru çıkıyorduk. Bir villa önünde kısa bir duraklamadan sonra (burası herhalde paraşütçülerin haberleşme karakoluydu) Boulevard Clemence-

au’ya doğru ilerledik. Sonunda El-Biar Sarayını biraz geçerek yapılmakta olan bir binanın önünde durduk.

* * *

Cipler ve askeri kamyonlarla dolu avluyu geçerek binanın kapısına geldik. Yukarı çıktık. Teğmen önümde, paraşütçü ardımdaydı. Beton bölmelerin şurasından burasından demir çubuk uçları çıkmıştı. Merdivenlerde korkuluk yoktu. Kül rengi tavandan henüz bitmemiş elektrik tesisatına ait tel uçları sarkıyordu.

Bir kattan öbürüne inip çıkan daimi bir paraşütçü hareketi vardı. Çizmelerin, kahkahaların, küfür ve hakaretlerin korkunç gürültüsü arasında, saçı sakalına karışmış, paçavralar içindeki Arapları sürüyorlardı önlerinde. Bozareh’in bir şubesi olan “Centre de tri”[2] burasıydı. “Temizlik” işinin nasıl yapıldığını birazdan görüp öğrenecektim.

Charbonnier’nin peşinden üçüncü ya da dördüncü katta büyük bir odaya girdim. Görünüşe göre burası gelecekteki apartmanın oturma odasıydı. Birkaç köhne masa, duvarlarda aranılan şüpheli kimselerin soluk fotoğrafları ile manyetolu bir telefon vardı. Pencerenin yanında bir teğmen duruyordu. Sonradan adının Ir... olduğunu öğrendim. Tombul yanaklarının ortasındaki uykulu gözlerinin yer aldığı küçücük kafası ve şımarık bir çocuğun cırlak sesine göre vücudu kocaman bir ayıya benziyordu.

“Sana bir fırsat veriyorum,” dedi Charbonnier, bana dönerek, “işte kâğıt işte kalem, nerede saklandığını, seni saklayanları, kimlere rastladığını, neler yaptığını bir bir yaz.”

Sesi nazikti. Kelepçeleri çıkarttılar. Otomobilde Charbonnier’ye anlattıklarımı iki teğmene tekrarladım: “Tutuklanmam için emir çıktığını öğrendiğimden saklanmıştım. Gazetemin hakları için sağa sola başvuruyordum. Bu konuyla ilgili olarak Paris’te M. Guy Mollet ve M. Gerard Jacques’la görüştüm. Söyleyecek başka bir şeyim yoktu. Hiçbir şey yazmayacaktım. Beni saklamak cesaretini gösterenleri ele vermek isteğine gelince, kesikti...”

Sırıtarak ve kendilerinden emin bir tavırla iki teğmen birbirlerine baktılar. Charbonnier ötekine dönerek, “Zaman kaybetmenin anlamı yok, değil mi?” dedi. O da kabul etti. İşin aslında ben de onlarla aynı fikirdeyim: İşkence edilecekse şimdi ya da sonra olmuş pek de önemi yoktu. Kuşku içinde beklemektense, ne olacaksa olsun, diyordum.

Üsteğmen telefonu açarak birisine, “Oturuma hazır olun, bu seferki ‘okkalı bir av.’ Lorca’ya da söyle yukarı gelsin,” dedi. Biraz sonra Lorca odaya girdi. Yirmi

beş yaşlarında kadar, güdük, yağlı saçlı, dar alınlıydı. Pis pis sırıtarak yanıma geldi; “Demek yeni müşteri sensin, düş önüme bakalım,” dedi. Önüne düştüm. Bir kat altta, koridorun solunda küçük bir odaya girdim. Bina bitince burasının mutfak olacağı anlaşılıyordu. İçeride bir lavabo, toprak bir fırınla üzerinde yarı yapılmış bir raf vardı. Karşıda, önünde kırık sandıklar yığılı cam bir kapı vardı. Oda loştu.

“Soyun,” dedi Lorca. Dinlemediğimi görünce, “Soyunmazsan biz zorla soyarız.” dedi. Soyunurken koridordan geçen paraşütçüler, Lorca’nın yeni müşterisini görmek için dönüp dönüp bakıyorlardı. Bunlardan Paris aksanlı biri kapı aralığından başını uzatarak, “Bir Fransız ha! Bu lağım fareleriyle birlik olmuş bize karşı. Gerekli ‘ihtimamı’ göster, olmaz mı Lorca?” dedi.

Lorca yere, benden öteki “müşterilerin” kusmuklarıyla yapış yapış, kara bir sehpa yatırdı. “Uzan bakalım!” Sırtüstü uzandım. Lorca, başka birinin yardımıyla ayak ve el bileklerimi tahtanın dört tarafına sabitleştirilmiş kayışlara sıkıca bağladı. Göğsümün hizasında ayaklarını iki tarafıma atmış, elleri kalçasında bir zafer anıtı gibi duruyordu. Dikine, gözlerime bakarak üstleri gibi beni ufaltmaya çalışıyordu.

“Bak şimdi beni dinle,” dedi o Kuzey Afrika şivesiyle, “Teğmen sana düşünmen için vakit bırakıyor, düşün ve her şeyi anlat. Elimize bir Avrupalı geçince, yerli solucanlardan daha çok ‘ihtimam’ gösteriyoruz. Herkes itiraf ediyor. Bize her şeyi ama her şeyi söyleyeceksin.”

Bu sırada etrafımdaki “mavi bereliler” benimle alay ediyorlardı: “Dostların gelip seni ne diye kurtarmıyorlar?” Bir başkası: “Ha anladım anladım, böyle yatmış istirahat ediyorsun değil mi?” Daha başka ve daha edepsiz birisi: “Bu gibi süprüntülerle vakit kaybetmeye yazık. Ben olsam gövdesini ortadan kaldırıveririm olur biter.”

Pencerelerden buz gibi bir hava esiyordu. Islak tahtanın üzerinde çırılçıplak titremeye başladım. Lorca sırıtarak: “Ne o korkuyor musun? Anlatacaksın değil mi?” diye sordu.

“Hayır korktuğum yok, üşüyorum,” dedim.

“Hâlâ kahramancılık oynuyorsun. Ama çok sürmez. Çeyrek saate kalmaz her şeyi bülbül gibi anlatırsın.”

* * *

Alay ve hakaretlerine devam eden paraşütçülerin arasında ağzımı bile açmadan bir zaman daha kaldım. Serinkanlılığımı kaybetmemeye çalışıyordum. Biraz sonra, Charbonnier, Ir... ve başka bir yüzbaşının odaya girdiklerini gördüm. Yüz-

başı, ince uzun boylu, sivri çeneli, şık ve az konuşan biriydi. Adı da Devis.

“Nasıl, düşündün mü?” Bunu soran Charbonnier idi.

“Fikrimi değiştirmiş değilim.”

“Güzel, öyleyse başlayabiliriz.” Yanındakilere dönerek. “Bitişik odaya geçelim daha iyi. Daha aydınlık, çalışmamız kolay olur.”

Bağlı bulunduğum sehpayı dört paraşütçü taşıyarak beni öteki odaya götürdüler, çimentonun üzerine bıraktılar. Subaylar etrafıma, erlerin getirdiği sandıklar üzerine oturdular. Sonuçtan emin bir edayla Charbonnier, “Şimdi,” dedi, “bana biraz kâğıtla üzerinde yazı yazabileceğim sert bir şey getirin.” İstediklerini verdiler. Lorca’nın uzattığı manyetoyu alarak gözlerimin hizasına kaldırdı. Kurbanların daha önce bana yüzlerce defa anlattıkları bu bilinen aleti incelemem için yavaş yavaş çeviriyordu. “Bunun ne olduğunu bilirsin değil mi? Adını da çok duymuşsundur. Hatta hakkında yazılar bile yazdın öyle değil mi?”

“Bu yöntemleri kullanmaya hakkınız yok.”

“Var mı yok mu şimdi görürsün.”

“Eğer bir suçum varsa ilgili makamlara teslim ediniz. Beni ancak yirmi dört saat tutabilirsiniz. Üstelik bana ‘sen’ diye de hitab etmeyiniz.” Etrafımda bir kahkaha koptu.

Protestolarımın faydasız olduğunu ben de biliyordum. Bu şartlar altında karşımdaki zalimlerden yasaları tanımalarını istemek de gülünçtü, ama benim istediğim, yıldıramadıklarını göstermekti.

“Başla,” dedi üsteğmen.

Göğsüme bir paraşütçü oturdu. Koyu esmerdi, muziplik yapmaya hazırlanan bir çocuğun gülüşüyle üst dudağı üçgen şeklinde burnunun altına doğru kıvrılmıştı... Sonraları, bana işkence edenleri suçladığım zaman bu adamı yargıcın odasında, başkaları arasından seçmiştim. Çavuştu, adı da Ja-. Diğer bir paraşütçü (konuşmasına göre Oran’lı olmalı) solumda, bir diğeri de ayak ucumdaydı. Birkaç tanesi de hiç işleri olmadığı halde, sırf eğlenceyi seyretmek için duvarın dibinde duruyorlardı.

2 Temizlik Merkezi.

III

Ja- ağzı kulaklarında, elektrotların uçlarındaki kıskaçları gözlerimin önünde sallıyordu. Bunlar elektrikçilerin “timsah başı” dedikleri uçları uzun ve dişli küçük kıskaçlardı. Birini sağ kulağımın memesine ötekini sağ elimin küçük parmağına taktı.

Birden bağlarımın elverdiği kadar sıçradım ve bütün gücümle feryat ettim. Charbonnier ilk elektrik akımını vermişti. Kulağımın dibinde şimşekler çakıyor, kalbim göğsümü delip çıkacakmış gibi çarpıyordu. Çabalıyor, haykırıyordum. Vücudum kazık gibi olmuştu; kayışlar etlerime oturmuştu. Charbonnier durmadan manyetoyu çeviriyor, şoklar birbirini kovalıyordu. Aynı ritme uyarak Charbonnier boyuna tek bir soruyu tekrarlıyordu: “Nerede saklanıyordun?”

İki titreme arasında başımı ona doğru çevirerek: “Bana bunu yapmakla hata ediyorsun, sonra pişman olacaksın,” dedim. Çılgına dönen Üsteğmen manyetonun kolunu son süratle çevirmeye başladı. “Ağzını her açışında karşılığı bu olacak.” Durmadan haykırdığımı görünce Ja-’ya: “Ne gürültücü şeymiş yahu, tıka şunun ağzını.” diye emretti. Ja- gömleğimi tortop ederek ağzıma tıkadı... ve işkence devam etti. Kumaşı dişlerimle bütün gücümle ısırıyor ve böylece biraz ferahlar gibi oluyordum.

Birden bir canavarın etimi kemiğimden ayırdığını sandım. Ja- kıskacı erkeklik organıma takmıştı. Vücudumdan geçen şoklar öylesine kuvvetliydi ki beni tahtaya bağlayan kayışlar gevşedi. Sıkılamak için durdular ve yeniden başladılar.

Biraz sonra teğmen, Ja-’nın yerine geçti. Kıskaçların birinden teli çözerek, göğsüme bağladı. Bütün vücudum titriyordu. Şoklar daha da kuvvetlenmişti... ve oturum aralıksız devam ediyordu. Akımın şiddetini artırmak –daha iyi işlemem–

için soğuk suyla bütün vücudumu ıslattılar. Cereyandan sonra bir de şimdi soğuktan titriyordum. Charbonnier ve arkadaşları etrafıma, sandıkların üzerine oturmuş bira içiyorlardı. Akımın etkisini azaltmak için durmadan gömleğimi çiğniyordum ama nafile... Nihayet durdular. “Çözün bakalım.”

İlk oturum bitmişti.

* * *

Sallanarak kalktım, pantolonumu, fanilamı giydim. Karşımda Ir– duruyordu. Kravatım masanın üzerindeydi. Kravatı aldı boynuma yular gibi bağladı ve etraftakilerin kahkahaları arasında köpek sürükler gibi bitişik odaya çekti götürdü.

“Güzel,” dedi. “Demek ki bunlar sana yetmedi. Elimizden kurtulmayacaksın. Diz çök bakayım!” O kocaman elleriyle, var gücüyle tokatlıyordu. Dizlerimin üzerine düştümse de dik duramıyordum, sağa sola sallanıyordum. O da durmadan yumrukluyordu. “Söyle konuşacak mısın? Mahvoldun anlıyor musun? Ödünç aldığı zamanla yaşayan bir ölüsün sen artık.”

“Audin’i getirin,” dedi Charbonnier, “bitişik binada.” Ir– vurmaya devam ediyordu.

Gözlüklerim çoktan düşmüştü. Karşı koymaya çalıştığım bu kâbus havasını miyopluğum büsbütün artırıyordu.

“Söyle Audin, söyle ona başına gelecekleri.” Konuşan Charbonnier idi. Ir– başımı kaldırdı. Yukarıda dostum Audin’in soluk ve bitkin yüzünü gördüm. Dizleri üzerinde sallanıp bana bakıyordu. “Hadi söyle de, dün gecenin dehşetinden kurtar onu!”

“Çok zor Henri,” dedi. Ve alıp götürdüler.

Birden boynumdaki ipe asılarak Ir– beni ayağa kaldırdı. kendinden geçmişti. Artık fazla oluyordum! “Bak dinle beni alçak herif,” diye kükredi. “Nasıl olsa mahvoldun! Konuşacaksın, anlıyor musun konuşacaksın!” Yüzümü, yüzüne iyice yaklaştırarak uludu. “Söyleyeceksin! Buraya düşen herkes söyler! Biz Hindiçini’de de savaştık. Orada da senin gibileri çok gördük. Karşındaki Gestapo anladın mı? Sen Gestapo’nun ne olduğunu bilirsin değil mi?” Sonra alayla, “İşkenceler üzerine yazılar yazarsın, değil mi, namussuz! İşte şimdi Onuncu Paraşütçü Tümeni seni de ele geçirdi; aynı şeyler senin de başına gelecek!”

Çevremdeki paraşütçüler kahkahadan kırılıyordu. Ir– suratımı yumrukluyor, diziyle mideme vuruyordu. “Şimdi burada yaptıklarımızı yakında Fransa’da da yapacağız. Oradakilere de sıra gelecek. O orospu Cumhuriyeti de yerle bir edeceğiz. Konuşacaksın anladın mı?” Bu sefer de masanın üzerinden aldığı bir değnekle vurmaya başladı. Her vuruş hem beni biraz daha fazla sersemletiyor

hem de, kendilerini Gestapo'ya benzeterek böbürlenen bu canilere yenilmeme hususundaki kararımı pekiştiriyordu.

"Pekâlâ öyleyse," dedi, Charbonnier, "gayri Aslanlara fırlatılmayı hak ettin." (Aslanlar) dediği biraz önce tanıdığım işkencecilerdi ama şimdi bütün marifetlerini gösterecekleri anlaşılıyordu.

Ir– sehpa ve manyetonun bulunduğu ilk odaya sürükleyerek soktu beni. Tam ben girerken çıplak bir Müslümanı tekmelerle sehpadan kaldırıp koridora attılar. Anlaşılan Ir– ile Charbonnier içerde benimle uğraşırken ötekiler sehpa boş kalmasın diye bu zavallıya işkence ediyorlardı. Kaybedilecek zaman yoktu, ellerindeki araçlardan da devamlı faydalanmalıydılar!

Lorca yeniden sehpaya bağladı beni ve yeni bir elektrikli işkence oturumu başladı. "Bu sefer büyüğü," dedi. İşkencecilerimin elinde ilkinden daha büyük bir makine vardı. Can çekişmelerim arasında akımdaki değişikliği fark ediyordum. Gövdemi ikiye böler gibi olan o sert ve hızlı sarsıntılar yerine bu, bütün kaslarımı kopacakmışçasına geren daha büyük acılar veriyordu. Dişlerimi ağzımdaki tıkaca geçirerek gözlerimi sıkıca yumdum. Durdular fakat ben hâlâ çırpınıyordum.

"Yüzme biliyor musun?" dedi Lorca, "Bilmiyorsan şimdi öğretiriz! Şunu musluğa götürün!" Bağlı olduğum sehpa ile beraber kaldırarak mutfağa götürdüler. Sehpanın baş tarafını lavaboya dayadılar. İki paraşütçü de ayak ucunu tutuyordu. Mutfak koridordan gelen hafif bir ışıkla aydınlanıyordu. Yarı karanlıktı Ir–, Charbonnier ve Yüzbaşı Davies'in yüzünü seçtim. Anlaşılan bu yeni operasyonu Yüzbaşı yönetecekti. Lorca başımın üzerinde parıldayan musluğa kısa bir hortum taktı. Başıma da kalın bir bez sardı. Davies, "Ağzına takoz koy," dedi. Lorca, burnumu sıkarak dişlerimin arasına küçük bir ağaç parçasını iyice yerleştirdi.

Her şey hazır olunca bana, "Konuşmak isteyince sadece parmaklarını oynat yeter," dedi. Musluğu açtı. Başımdaki bez hemen ıslandı. Ağzıma, burnuma, kulaklarıma sular doluyordu. Bir süre az da olsa hava alabiliyordum. Mümkün olduğu kadar az su yutmak için yutkunmamaya, boğulmamak için de havayı ciğerlerimde uzun zaman tutmaya çalıştım. Fakat birkaç dakikadan fazla dayanamıyordum. Boğuluyordum. Ölümün ta kendisi olan müthiş bir can çekişme her yanımı kaplamıştı. Farkında olmadan vücudumun bütün kasları beni boğulmaktan kurtarmaya çabalıyorlardı. Ve elimde olmadan bütün parmaklarım oynamaya başladı. "Tamam!" dedi bir ses, "konuşacak!"

Su kesildi, başımdaki bezi aldılar. Nefes almaya başlamıştım. Yarı karanlıkta teğmeni ve yüzbaşıyı seçtim. Yüzbaşı dudaklarının arasında sigara, yuttuğum suları çıkartmam için midemi yumrukluyordu. Aldığım havayla sarhoş olmuştum;

yumrukların acısını duymuyordum bile.

“Hadi başla!”

Sustum.

“Demek bizimle oyun oynuyorsun! Sok şunun başını musluğun altına!”

Bu sefer yumruklarımı iyice sıkarak tırnaklarımı avuçlarıma geçirdim. Parmaklarımı bir daha oynatmamaya karar vermiştim. Hemen boğulsam mesele yoktu. Korktuğum, bir yandan kendimden geçerken öte yandan ölmemek için bütün gücümle direnmem ve bu anda duyduğum dayanılmaz acıydı. Parmaklarımı oynatmadım ama bu müthiş can çekişme anını üç defa daha yaşadım. En son anda birazcık nefes alabilmem için suyu kesiyorlardı. Sonunda kendimden geçtim.

* * *

Gözlerimi açtığım zaman nerede bulunduğumu anlamam için birkaç saniye geçmesi gerekti. Paraşütçülerin arasında yerde çıplak yatıyordum. Sehpadan çözmüşlerdi. Charbonnier üzerime eğildi: “Geçti, şimdi kendine gelir,” dedi, yanındakilere. Sonra da bana döndü: “Kendinden geçmekle iyi ettin ama her vakit kendini kaybedeceğini sanma... Kalk bakalım.” Omuzlarımdan tutarak kaldırdılar. Sağa sola sallanıyor, işkencecilerimin üniformalarına sürünmek zorunda kalıyordum. Tekme tokat arasında top gibi birinden ötekine gidiyordum. Kendimi korumak için bir hareket yaptım. Birisi, “Vay domuz vay, hâlâ refleksleri sağlam,” dedi.

Paraşütçülerden biri, “Peki şimdi ne yapacağız?” diye sordu. Gülüşerek, “Bir de kızartalım!” dediklerini duydum. “Çok güzel, bunu ben hiç görmemiştim.” Bu sözü söyleyen Charbonnier idi ve yeni bir oyun bulan çocuk gibi keyifliydi.

Mutfaktaydım; sürükleyerek yere yatırdılar. Lorca ayaklarıma önce ıslak bez sardı, üzerini de sıkı sıkıya urganla bağladı. Sonra beni hep birlikte kaldırarak, tavandaki bir putrele baş aşağı astılar. Yere yalnız parmaklarım dokunuyordu. Bir zaman, kum torbasıymışım gibi birbirlerine doğru sallayarak eğlendiler. Lorca iyice bükülmüş gazete kâğıdını ucundan yaktı ve ayağa kalktı. Alevi erkeklik organımla bacaklarımda hissettim. Ateş alan kıllar çıtırdıyordu. Müthiş bir sıçrayışla doğruldum ve Lorca’ya çarparak yere devirdim. Doğruldu ve bu sefer de meme uçlarımı dağlamaya başladı.

Artık tepkilerim azalmıştı. Subaylar çıkmışlardı. Yalnız Lorca ile bir başkası kalmıştı. Ara sıra vuruyorlar ya da varlıklarını hatırlatmak için parmak uçlarıma çizmeli ayaklarıyla basıyorlardı. Yumruklarından haberim olsun diye gözlerimi açık tutmaya ve boş anlarımda da ayak bileklerimi kesen iplerden başka şeyler düşünmeye kendimi zorluyordum.

* * *

Sonra kapıda iki çizme göründü ve yüzüme doğru yürüdü. Charbonnier'in hiddetten köpüren baş aşağı hayalini gördüm. "Hadi söyleyecek misin? Hâlâ direniyor musun?" Hiçbir şey söylemeden yüzüne baktım. "Çözün şunu!" Lorca ayak bileklerimdeki ipleri çözdü. Yüzüstü çimentoya yığıldım. "Kalk ulan!" Doğrulamıyordum. İki yanıma tutunarak ayağa kalktım. Tabanlarım öyle şişmişti ki sanki yere basmıyordum. Zorla fanilamı, pantolonumu giydim. Yuvarlanarak merdivenlerden indim.

Sahanlıkta başka bir paraşütçü beni kaldırarak duvara çuval gibi dayadı. Soğuktan, sinir bozukluğundan tir tir titriyordum. Dişlerim çatırdıyordu. Mutfakta "benimle uğraşan" paraşütçü de sahanlığa geldi. "Hadi yürü," dedi ve iterek yuvarladı. Paris aksanıyla konuşan başka bir paraşütçü, "Görmüyor musun adamcağız kendinden geçmiş, zorlama zavallıyı," diye çıkıştı. Buraya geleli beri duyduğum ilk insanca sözlerdi bunlar. "Bu köpekleri hemen ortadan kaldırıvermeli ki görsünler günlerini," diye karşılık verdi işkencecim. Dizlerim titriyordu. Düşmemek için avuçlarımı ve alnımı duvara dayadım. Kollarımı geriden kavuşturarak kelepçeledi, sonra da bir hücreye fırlattı.

Dizlerim üzerinde sürünerek duvarın dibinde duran şilteye yaklaştım. Yüzükoyun uzanmak istedim fakat şiltenin içi dikenli tel doluydu. Kapının ardından iğrenç bir kahkaha yükseldi: "Şiltenin içine dikenli tel koymuştum." Ses aynı paraşütçünün sesiydi. Başka bir ses karşılık verdi, "Ne fayda, gene de kaçmaları için arkadaşlarına bir gece kazandırdı!"

Kelepçeler bileklerime oturmuş, kollarım fena halde uyuşmuştu. Şişen ellerimdeki kan basıncını azaltır ümidiyle parmaklarımı çimentoya sürtüp kanatmak istedim. Başaramadım.

Tepedeki pencereden şafağın söktüğünü gördüm. Uzaktan bir horoz sesi geldi. Subaylar ile paraşütçülerin bu geceki yorgunluktan sonra en erken dokuzda gelebileceklerini tahmin ettim. Gelecek "sorgumdan" önce biraz kuvvet kazanmam için önümdeki zamanı en iyi kullanmak istiyordum. Bazen bir omzum üzerinde, bazen ötekinde dinlenmek istedimse de vücudum bir türlü sakinleşmiyordu. Boyuna titriyordum. Ayağımla birkaç defa kapıyı teptim. Sonunda birisi geldi. "Ne istiyorsun?" İşemek istiyordum. Kapıyı bile açmadan karşılık verdi: "Üzerine işe!"

IV

Sabah olmuştu; arkadaşının zulmûne itiraz eden paraşütçü, kapımı açarak, “Haydi gidiyoruz,” dedi. Ayağa kalkmama yardım ederek merdivenleri çıkarken kolumdan tuttu. Büyük bir dama çıkmıştık. Güneş adamakıllı kızmıştı. Bütün El-Biar semti ayağımızın altındaydı. Okuduklarımı hatırlayarak, hemen Cezayirli Avukat Ali Bumendjol’in bu aynı binada öldüğünü anladım. İşkencecilerin ifadesine göre işte buradan kendini atarak “intihar” etmişti. Başka bir merdivenden inerek binanın öteki kısmına geçtik. Oradaki bir zindancı beni küçük ve karanlık bir hücreye kapattı. Burası güneş ışığı görmeyen, dolap büyüklüğünde bir yerdi. Taş gibi uyuşmuş omuzlarımı dinlendirmek için sürünerek bir köşeye sırtımı verdim.

Biraz sonra koridorda ayak sesleri arttı. Bina uyanıyordu. Kendimi işkencecilerimin gelişine hazırlamaya başladım. Ir– tek başına çıkageldi. Omuzlarımdan tutarak dışarı çıkardı. “İşte bu, binbaşım.” dedi. Önümde mavi bereli, kamuflaj üniformalı bir paraşütçü binbaşı duruyordu. Uzun boylu ve müthiş zayıftı. Alaylı bir eda ile “Senin işin gazetecilik olduğuna göre bilgi istememizi anlaman gerekir. Senden bilgi istiyoruz, hepsi bu,” dedi. Sadece beni tanımak istemiş olmalıydı, hemen hücreme tekrar soktular. Çok geçmeden Ir– gözüktü. Yanında Charbonnier ile, elinde manyeto taşıyan başka bir paraşütçü daha vardı. Eşikte durarak içeri baktılar. “Hâlâ konuşmak istemiyor musun? Bu işin sonuna kadar sürüp gideceğini hâlâ anlamadın mı?” Duvara dayanmış öylece duruyordum. İçeri girerek ışığı yaktılar ve çevreme dizildiler.

Charbonnier, “Tıkaç neredeydi,” diyerek elini cebine attı ve pis bir havlu çıkarttı.

“Hiç yorulma,” dedi Ir–, “İstediği kadar bağırsın, üç kat yerin altındayız.”

“Olsun, bağırması hoşuma gitmiyor!”

Pantolonumu çıkartarak elektrotları kasığımın iki tarafına taktılar. Manyetonun kolunu sırayla çeviriyorlardı. Dünkü, ikinci büyük tip manyetoydu ellerindeki. Yalnız şokun başlangıcı ile her yeni akımda bağırıyordum. Hareketlerim dünkünden daha az şiddetliydi. Bunu bildiklerinden bağlamak gereğini duymamışlardı herhalde. İşkence devam ederken bir hoparlörde günün beğenilen şarkılarının sesi geliyordu. Bitişiğimiz herhalde kantindi. İşkence devam ettikçe bütün gücüm tükeniyordu. Sağa sola yalpalıyordum. Teğmenlerden biri kıskaçlardan birini kasığımdan alarak yüzüme bağladı. Dehşetle sıçradım. Charbonnier, “Nasıl hoşuna gitti mi?” diye zevkleniyordu. Baş başa vererek kendime gelmem için ara vermeyi kararlaştırdılar. “Teller dursun nasıl olsa geri geleceğiz,” diyerek çıkıp gittiler. Kıskaçlar hâlâ etlerime yapışmış duruyorlardı.

* * *

Hemen uyumuş olmalıyım. Geri geldiklerinde sanki aradan ancak bir saniye geçmiş gibi geldi bana, ve bu andan itibaren zaman kavramı diye bir şey kalmadı bende. Odaya ilk giren Ir– idi. Böğrüme bir tekme atarak, “Otur bakalım!” dedi. Kımıldamadım. Kaldırarak duvarın bir köşesine dayadılar. Bir an sonra da elektrik akımının altında yeniden kıvranmaya başladım. Dayanmamın onları büsbütün çileden çıkardığını, sinirlerini bozduğunu hissediyordum.

“Bir de ağzını deneyelim.” dedi. Ir–, “Ağzını aç!” diye emretti. Emrini yerine getirmem için burun deliklerimi sıktı ve nefes almak için ağzımı açtığım anda çıplak teli ta gırtlağıma kadar soktu. Charbonnier manyetoyu çalıştırıyordu. Akımın şiddeti gittikçe artıyordu. Gırtlağım, çenelerim ve yüzümdeki bütün kaslar müthiş acılar vererek kasılıp açılıyordu. Can çekişir gibiydim.

Artık ağzıma sarkıttıkları teli tutmalarına da lüzum kalmamıştı. Çenelerim kenetlenmiş, teli sıkı sıkıya ısırmıştım. Ne denli gayret etsem ağzımı açamıyordum. Gözlerimin önünde şimşekler çakıyor, neondan yapılmış geometrik şekiller yanıp sönüyordu. Sanki arkadan itiliyormuş gibi gözlerimin yuvalarından fırladıklarını duyuyordum. Akım son sınırına gelmişti. Acılarım da. Artık bundan fazla zarar vermelerine imkân yok diye düşünüyordum. O anda Ir–, manyetoyu çalıştırana, “Küçük şoklar ver,” dedi, “önce yavaş sonra hızlı.” Şiddet azalıyor, onunla birlikte bütün vücudumu geren kramp da kayboluyordu, birdenbire manyetoyu bütün gücüyle çevirmeye başladı mı akım her yanımı lime lime ediyordu. Bu birden azalmalarla, çoğalmaların verdiği acıdan kurtulmak için başımı bütün gücümle yere vurmaya başladım. Her vuruşta sanki ferahlıyordum. Ir– kulağı-

mın dibinde bağırdı, “Boşuna kendini öldürmeye çabalama, beceremezsin!”

Nihayet durdular. Şimşeklerle ışık çizgileri gözümün önünde hâlâ dans ediyor, kulaklarım uğulduyordu.

Biraz sonra önümde dikilen üç kişiyi seçtim. “Evet, bekliyoruz” dedi. Charbonnier. Karşılık vermedim. “Vay alçak!” diye bağırdı Ir– ve bütün gücüyle bir tokat attı.

“Bak dinle,” dedi Charbonnier daha sakin bir sesle. “Bütün bu direnmeler boşuna. Yakında karını da yakalayacağız. Onun da senin gibi dayanabileceğini mi sanıyorsun?” Şimdi de sıra Ir–’a gelmişti: “Sanki Fransa’da olmakla çocukların emniyette mi sanıyorsun? İstediğimiz anda onları buraya getirtmek elimizde.”

Bu kâbus içinde şantajcıların tehditlerini gerçekten ayırmak için büyük gayretler sarf etmem gerekiyordu. Karıma, Gilberte’e de, Gabrielle Giminez, Blanche Moine, Elyet Loup ve öteki kadınlara yaptıkları gibi işkence edebileceklerine aklım yatıyordu. Sonradan, Madam Turi’ye (Tanınmış bir Cezayirli artistin karısı) kocasının gözleri önünde işkence ettiklerini duydum. Korktuğumu görünce tehditlerini hemen yerine getireceklermiş gibi, ne düşündüğümü saklamaya çalışıyordum. Neyse ki biri, “Hiçbir şeye aldırdığı yok, onca hava hoş,” dedi de ferahladım.

Çekip gittiler ama Gilberte’in her dakika işkence sehpasına bağlanabileceği düşüncesi bu andan itibaren bir türlü kafamdan çıkmadı.

* * *

Charbonnier biraz sonra yanında başka bir paraşütçüyle geri geldi. Biraz daha işkence ettikten sonra çıkıp gittiler. Şimdi bana öyle geliyordu ki, kendime gelmem için birkaç dakikalık aralıklarla devamlı olarak gelip gidiyorlardı. Charbonnier elektrotlardan birini göğsümde dolaştırarak hiç durmadan aynı soruyu tekrarlıyordu: “Yakalanmadan önceki gece neredeydin?” O zamanlar saklanan Komünist liderlerinden birisinin fotoğrafını gözlerime yaklaştırarak: “Bu adam nerede?” dedi. Başımı kaldırıp baktım, Charbonnier bu sefer sivil giyinmişti, çok da şıktı. Yanında Ir– vardı. Bu sırada boğazımı temizlemem gerekti. Hemen geri çekilerek, “Dikkat, üzerimize tükürecek!” dedi.

Yanındakilerden birisi, “Ne olur yani tükürürse?” dedi.

“Hiç, ama pislikten hoşlanmam,” diye karşılık verdi.

Acele ediyordu, elbisesinin kirlenmesinden de korkuyordu. Kalktı ve çıktı. Herhalde bir törene gidiyor olmalıydı. Böylece yakalandığımdan beri bir gün daha geçmiş olacaktı.

* * *

Birden bu zalimlerin henüz beni yenemediklerini düşündüm ve her yanımı bir sevinç dalgası sardı.

Ardından Ir'– da çıktı. Az sonra bu karanlık hücreye bir Arap getirdiler. Kapı aralandı ve içeriye bir ışık huzmesi süzüldü. Bu anda gelenin siluetini gördüm. Gençti, temiz giyinmişti. Elleri kelepçeliydi. Sendeleyerek ilerledi, yanıma oturdu. Zaman zaman titreme nöbetine tutuluyor ve elektrikle işkence hâlâ devam ediyormuş gibi inliyordum. Titrediğimi hissederek gömleğimi giydirdi. Omuzlarımdan tutarak yere uzatmak istedi. "Uzan kardeşim, uzan biraz," diyordu. "Adım Alleg. Alger Républicain gazetesinin editörüyüm. Eğer bir gün olup buradan çıkarsan, benim burada öldüğümü söyle," demeye karar vermişken kapı açıldı ve koridordan birisinin, "Bunu neden buraya koydunuz?" dediğini duydum. Arabımı alıp götürmüşlerdi.

Biraz sonra kapı gene açıldı. Bu sefer iki paraşütçüydü. Ellerindeki elektrik fenerini yüzüme tuttular. Yumrukları bekledimse de yanıma bile gelmediler. Yüzlerini boşuna görmeye çalışıyordum. Yalnız genç bir ses duydum: "Ne müthiş, değil mi?" Öteki cevap verdi, "Evet çok!" gittiler.

* * *

Birden elektrik yandı. Gelenler Ir–'ın grubundan iki kişiydi. Aralarında şu konuşma geçti:

"Hâlâ konuşmadı mı?"

"Hiç merak etme beş dakikaya kalmaz her şeyi bülbül gibi anlatır."

"Demek, teğmen kabul etti."

"Tabii."

Anlaşılan beni yeni ızdıraplar bekliyordu. Ir– da geldi. Eğilerek beni ayağa kaldırdı, duvara dayadı. Fanilamı kaldırarak karşımda durdu. Dizleriyle düşmeme engel oluyordu. Üniformasının cebinden bir kutu kibrit çıkartarak bir tane yaktı, korkup korkmadığımı anlamak için yavaş yavaş gözümün önünde gezdirdi. Sonra gene kibritle memelerimin uçlarını yakmaya başladı.

Yardımcılarına dönerek: "Devam edin!" dedi. Bunlardan biri önceden hazırladığı bükülmüş gazete kâğıdını ateşleyerek tabanlarımın altını yakmaya başladı. Kımıldamadım, sesimi çıkartmadım. Bütün duyularımı kaybetmiştim artık. Ir– göğüslerimi yakarken gözümü gözlerine dikmiş hiç kırpmadan bakıyordum. Deliye dönmüştü. Bir yandan midemi yumruklarken bir yandan da bağırıyordu. "Mahvoldun, anlıyor musun mahvoldun! Birazdan seni donuna işeteceğim! He-

men seni öldürüversem işine gelir değil mi? Ama dur, daha bitmedi! Susuzluğun ne olduğunu bilir misin? Seni susuzluktan öldüreceğim!”

Elektrik akımı dilimi, dudaklarımı, gırtlağımı keçeye çevirmişti. Ir– elektrikle işkencenin vücudun suyunu aldığını ve insanı müthiş susattığını biliyordu. Kibritleri bir yana koyarak eline bir bardakla bir sürahi aldı. “İki gündür bir damla su içmedin. Susuzluktan ölmeden daha dört gün içmeyeceksin. Tam dört gün anladın mı? Sidiğini yalayacaksın.”

Gözümün önünde bardağa biraz su korken kulağıma fısıldıyordu: “Konuş su vereceğim, konuş su vereceğim...” Bardağın kenarını dudaklarıma dayadı. Dibinde bir parmak kadar su vardı. Suyun pırıltısını görüyor ama bir damla içemiyordum. Yüzü yüzüme yakın Ir– bu bitkin çabalamalarıma gülüyordu. “Çocukları çağırın da Tantalus’un[3] çektiği işkenceyi görsünler” diye bağırıyordu. Paraşütçüler kapıya birikmişlerdi. Müthiş yorgunluğuma rağmen, ızdırabımı bu vahşilere eğlence yapmamak için başımı havaya diktim, suya bakmadım.

“Canım biz o kadar da fena insan değiliz. Al biraz iç,” diyerek ağzına kadar dolu bir bardağı dudaklarıma dayadı. Duraladığımı görünce, burnumu sıkarak, bardağın içindekileri boğazımdan aşağı aktardı. Bu çor gibi tuzlu ve pis bir suydu.

Aradan dakikalar, belki de saatler geçti. Bu sefer de Yüzbaşı Davies göründü. Yanında Lorca, Ir– ve çarşamba günkü oturuma katılan iriyarı paraşütçü vardı. Beni kaldırıp duvara dayadılar. Manyetonun kıskaçlarını kulağıma ve parmağıma bağladılar. Her yeni şokta sarsılıyor fakat bağırmıyordum. Duyarlığımı kaybetmiştim artık. Davies durmaları için işaret etti.

Yerdeki bir sandığa oturarak bir yandan sigara içiyor bir yandan da ötekilerin kulaklarımda hâlâ çınlayan kaba ve gürültü tonlarına tam zıt düşen bir ahenkle konuşuyordu. Görünürde hiçbir önemi olmayan konulara dokunuyor, hele şimdiye kadar binlerce defa sorulan o soruya hiç yanaşmıyordu. Başka şeyler arasında Fransız Basın Birliğine çok gazetenin bağlı olup olmadığını da sordu. Cevap vermek isterdim ama kurumuş, keçeleşmiş dudaklarımı oynatamıyordum. Zorla oynatsam bile dudaklarımın arasından sadece ıslık gibi bir ses çıkıyordu. Ben konuşmaya çalışırken o da, bir soru ötekiyle ilgiliymiş gibi konuşmasına devam etti: “Audin senin çok yakın arkadaşın değil mi?” Bu bir tehlike işareti gibiydi. Fark ettirmeden lafı, kendisini ilgilendiren bir konuya getirmek istediğini anladım. Yediğim yumruk ve dayandığım işkencelerle her ne kadar sersemlemişsem de kafamda tek bir düşünce berraklığını koruyordu: “Bunlara hiçbir şey söyleme! Bunlara yardım etme!” Ağzımı açmadım.

Burada Yüzbaşı sakinliğini kaybetti. Ayağa fırlayarak iki yumruğuyla yüzüme

vurmaya başladı. Kafam yumrukların ritmiyle bir yandan öte yana sallanıyordu. Fakat ben bütün duygularımı yitirmiştim, öyle ki, yumruklar suratıma inerken gözlerimi bile kapamıyordum. Biraz sonra durarak yanındakilere su getirmelerini emretti. “Bunu denedik efendim,” dedilerse de o uzatılan bardağı ve sürahiyi aldı. Daha önce Teğmenin yaptığı gibi suyu gözümün önünde bir kaptan ötekine dökmeye başladı. Bardağı dudaklarıma yaklaştırıyordu, fakat bende içmek için en küçük bir hareket görmemesi, cesaretini kırmış olmalı ki kapları yere bıraktı. Bir yanıma yığıldım. Düşerken bardağı devirmiştim. “Suyu iyice silin,” dedi Ir–, “yoksa sonra yalar.”

Davies çıkıp gitti, şimdi sıra Ir–’daydı. Üzerime eğilerek o cırlak sesiyle bağırıyordu: “Artık sonun geldi! Bu son fırsat! Anlıyor musun son fırsat! Yüzbaşı da zaten ondan buraya gelmişti.” Lorca’yla gelen paraşütçü bağdaş kurmuş bir köşede oturuyordu. Tabancasını çıkartmış dikkatle gözden geçiriyordu. Her şeyin tamam olup olmadığını kontrol ediyor gibiydi. Sözde vur emrini bekliyormuş gibi silahı dizlerinin üzerine koydu. Bu sırada Lorca, kıskaçları takarak manyetoyu ufak hamlelerle çalıştırıyordu. Her şokta sıçrıyorsam da aklım başka yerdeydi. Duvarın dibinde gazete kâğıdına sarılmış, kocaman iki kıskaç duruyor gibiydi. Ne gibi yeni işkencelerin beni beklediğini tasarlamaya çalışıyordum. Belki de diyordum, bu yeni araçla tırnaklarımı sökecekler. Korkumun azlığı ile, sadece on tırnağım bulunduğunu düşünerek adeta teselli bulduğumu fark edince bu işe kendim de şaştım. İşlerini bitirip kapıyı kapayınca köşeye doğru süründüm ve kıskaçların, duvardan uçları görünen su boruları olduğunu gördüm. Beni gerçek dışı dünyalara sürükleyen nöbete yakalanmaksızın düşünemez olmuştum artık. Daha fazla dayanamayacağıma aklım kesiyordu. Bir zaman gelecek kalbim duruverecekti. Genç dostum Jegri iki ay önce “Mavi Bereli”lerin Sarayı olan Villa S’nin mahzenlerinde aynı şekilde öldürülmüştü.

* * *

Epey sonra kapı açıldı. Ir– yanında daha önce hiç görmediğim iki subayla içeri girdi. Yarı karanlıkta bunlardan birisi yanıma oturarak güven vermek için olacak bir elini omzuma koydu: “Ben General Massu’nun yaveriyim. Seni bu durumda görmek bana acı veriyor. Henüz otuz altı yaşındasın, bu ölünecek yaş değil.” Yanındakilere dönerek yalnız bırakmalarını söyledi. “Benimle yalnız konuşmak istiyormuş.” Kapı açılıp kapandı. Yalnızdık.

“Konuştuğunu öğrenmelerinden korkuyorsun değil mi? Bunu kimse bilmeyecek ve biz seni koruyacağız. Bildiklerini bana anlat, seni hemen hastaneye kaldırtacağım. Bir hafta sonra karınla beraber Fransa’da olacaksın. Söz veriyoruz.

Aksi halde yok olacaksın.”

Karşılık vermemi bekledi. Aklıma gelebilen şu kelimeleri fısıldadım: “Çok fena.”

“Çocukların da var,” diye devam etti. “Belki de onları görürüm. İster misin onlara babalarını tanıdığımı söyleyeyim?.. Demek konuşmayacaksın. Şimdi beni eli boş gönderirsen, bil ki ötekiler gelecek ve bu sefer kolay kolay kurtulamayacaksın.”

Sustum. Kalktı, çıkarken, “Senin için yapılacak tek şey kendini öldürmen,” dedi.

Koridorda bekleyen ötekilerle birkaç kelime konuştuğunu duydum: “On yıl on beş yıl kafalarında hep aynı düşünce; yakalanırlarsa bir şey söylememek. Bunu değiştirmeye imkân yok.” Geçirdiğim sınavın bir devresinin sonuna geldiğimi hissediyordum. Gerçekten de çok geçmeden iki paraşütçü hücreme girdi. Kelepçelerimi çıkartarak ayağa kaldırdılar, iki yanımdan tutarak dama çıkardılar. Her iki üç adımda nefes alabilmem için duruyorlardı. Geçitlerde ya da merdiven sahanlıklarında dikilen paraşütçüler alay ediyorlardı: “Ne o, herifi taşıyor musunuz? Daha yürümeyi öğrenmemiş mi yoksa?”

Sanki mazeret bulması gerekliymiş gibi yardımcılarımdan biri cevap verdi: “Adamın tam on iki saattir iflahını kestiler yahu!”

Sonra aşağıya, öteki binaya geçtik.

3 Yunan Mitolojisinde Kral Tantalus, tanrıları darıltmış, cezaya çarptırılmıştı. Etrafı çeşitli meyve ağaçlarıyla çevrili, suyu çenesine kadar gelen bir göle konulan kral, susayıp da su içmek için eğildi mi su alçalıyor, acıkıp da ellerini meyvelere uzattı mı meyveler uzaklaşıyordu.

V

Koridorun sonunda sol tarafta bir hücreye aldılar. Gerçekte burası tamamlanmamış bir banyo odasıydı. Paraşütçülerden biri ayaklarımdan öteki de kollarımdan tutarak köşede duran yatağa uzattılar. Bir an kelepçeyi takıp takmamak üzerine tartıştıklarını duydum. “Kımıldayamıyor bile ne diye takalım” diyordu biri. Ötekiyse, “Pişman olacağımız bir tehlikeye girmeyelim,” diye diretiyordu. Sonunda kollarımı her zamanki gibi arkadan değil önden kelepçeleyip gittiler. Çok büyük bir rahatlık duydum.

Yukarıda, şehirden gelen ışıkla hafifçe aydınlanan demirli bir pencere vardı. Geceydi. Tavandaki kâğıtlar yer yer yırtılmış, çimentodaki yarıklar meydana çıkmıştı. Ateşim, bunları yaşayan, birbirine geçmiş şekiller gibi gösteriyordu. Bitkin olmama rağmen uyuyamıyordum. Sinirli titremelerle sarsılıyordum, gözlerim kamaşıyormuş gibi acıyordu. Koridorda benden bahsediyorlardı: “Suyu azar azar verin, yoksa yığılır kalır.”

Beni getiren paraşütçülerden genci, elinde battaniye ile içeri girerek üzerimi örttü. Su veriyordu. Biraz içtim. Susuzluğumu duymuyordum. “General Massu’nun teklifini hiç düşünmüyor musun?” diye sordu. Sesi dostça idi. “Konuşmamaya neden bu kadar kararlısın? Dostlarını ele vermek istemiyorsun değil mi? Böylesine dayanman için çok cesur olmalısın.” Günlerden ne olduğunu sordum. Cuma gecesiydi. Çarşamba günü işkenceye başlamışlardı.

Koridorda zaman zaman Ir–’ın o cırlak sesiyle verdiği emirlerle aralanan devamlı bir uğultu vardı. Birden müthiş bir çığlık duydum. Çok yakınımda belki de bitişik odadaydı. Bu işkence edilen biriydi. Bir kadın. Gilberte’in sesini tanıdığımı sandım. Yanıldığımı ancak birkaç gün sonra öğrenebildim.

İşkence şafağa kadar sürdü. Bölmeden tıkacın boğduğu çığlık sesleri küfürler ve yumruklar duyuluyordu. Çok geçmeden bunun olağanüstü bir gece olmayıp her günkü işlerden olduğunu öğrendim. Izdırap çekenlerin çığlığı "Temizlik Merkezinin" pek iyi tanıdığı seslerin bir kısmıydı. Paraşütçülerin hiçbirinin aldırdığı yoktu ama hiçbir tutuklu yoktur ki benim gibi ilk defa işkence edilenlerin çığlığını duyup da nefret ve tiksintiden ağlamamış olsun.

Yarı baygındım. Ancak sabah uyuyabildim ve bir gün önceki paraşütçünün elinde çorbayla içeri girmesiyle uyandım. Çarşambadan beri verilen ilk yemekti. Zorla birkaç kaşık yuttum. Dudaklarım, dilim ve damağım elektrik telinin yanıklarıyla iltihaplanmıştı. Öteki yaralarım da, kasığımdaki yanıklar, göğsüm, parmaklarım da iltihaplanmıştı. Paraşütçü, kelepçemi çıkartınca sol kolumu kullanamadığımı fark ettim. Hiç his kalmamıştı. Sağ omzum müthiş acıyor, kolumu kaldıramıyordum.

* * *

İşkencecilerimi tekrar öğleden sonra gördüm. Bana öyle geldi ki hücremde buluşmayı önceden kararlaştırmışlardı. Hepsi toplanmıştı: askerler, subaylar ve daha önce görmediğim iki sivil. Ben yokmuşum gibi aralarında konuşmaya başladılar.

"Demek konuşmak istemiyor!" Bunu söyleyen sivillerden biriydi.

"Vaktimiz var daha," diye Binbaşı karşılık verdi. "Başlangıçta hepsi böyle. Gerekirse bir ay, iki ay, üç ay uğraşırız, ama konuştururuz."

"*Akkase* ya da *Elyet Loup'*un bir eşi de bu." dedi öteki. "İstediği kahraman olmak. Birkaç yüz yıl sonra bir duvarda adını taşıyan bir levha bulunsun istiyor." Esprisine önce kendisi güldü.

Bana döndü, sırıtarak, "Nasıl sana iyi baktık değil mi?" dedi.

"Ama hep kendi budalalığından oldu," dedi Charbonnier.

Ir–, "Hiçbir şeye aldırdığı yok, ne karısı gözünde ne çocukları. Önem verdiği tek şey o budalaca fikirleri," diye ilave etti.

Sanki ölü bir hayvana basar gibi ayağını üzerime koydu ve sanki o anda aklına gelmiş gibi, "Biliyor musun çocukların bu gece uçakla geliyorlar? Belki de bir kazaya uğrarlar!" dedi. Çıkmaya hazırlanırken benim bu şantajı ciddiye aldığımı sanarak Davies ile Charbonnier eşikte duraladılar.

"Çocuklarının başına gelecek felaket seni hiç ilgilendirmiyor mu?" diye sordu Teğmen. Biraz beklediler karşılık alamayınca Charbonnier son sözü söyledi:

"Pekâlâ öyleyse ölümü hak ettin!"

"Nasıl öldürüldüğümü herkes bilecek," dedim.

“Hayır kimse bilmeyecek.”

“Evet,” dedim tekrar, “herkes her zaman biliyor.”

* * *

Ertesi pazar günü Ir– ile birlikte tekrar geldilerse de çok kalmadılar. İkisi de sırıtıyordu. Charbonnier sordu: “Fikrini değiştirdin mi? Eğer değiştirmedinse kendine yeni sıkıntılar hazırlıyorsun demektir. Seni konuşturacak ‘bilimsel yollar’ımız da var.”

Onlar gittikten sonra kapıya vurarak birisini çağırdım. Bir paraşütçünün yardımıyla mutfağa giderek yüzümü yıkadım. Hücreme dönüp uzandığım anda Lorca’nın grubundan bir paraşütçü kapının aralığından başını uzatarak alaylı bir sesle sordu: “Nasıl daha iyisin ya?”

Aynı tonla karşılık verdim. “Evet, yakında üzerimde tekrar çalışmaya başlayabileceksiniz.”

İstediğim, beni bekleyen yeni işkence hususunda ağzından laf almaktı. “Bilimsel yol”un ne olduğunu öğrenmek istiyordum. Fakat o kısa kesti: “Haklısın daha bitmedi, dilini çözeceğiz!”

VI

Pazartesi sabahı Teğmen Ir– beni erken uyandırdı. İki paraşütçü ayağa kalkmama yardım ettiler, dördümüz aşağıya indik. Altımızdaki katta revir vardı. Burası, içinde birkaç portatif karyola ve ortasında üzeri ilaç dolu bir masa bulunan geniş bir odaydı. İçeride her halinden beni beklediği anlaşılan yüzbaşı rütbesinde bir doktor vardı. Gençten, zayıf, eski üniformalı biriydi. Selam yerine Güney Fransa aksanıyla sordu:

"Korkuyor musun?"

"Hayır."

"Seni dövmeyeceğim, sana hiçbir zarar vermeyeceğime söz veriyorum."

Karyolalardan birine uzattılar. Üzerime eğilerek nabzımı tuttu, aletle göğsümü dinledi. Teğmene dönerek, "Başlayabiliriz. Yalnız biraz sinirli, hepsi o kadar" dedi. Kalp atışlarımdan içinde bulunduğum duyguları keşfettiği için iyice canım sıkılmıştı. Bütün bu hazırlıklar tahminlerimi doğruluyordu. Üzerimde, gerçeği söyleten ilacı deneyeceklerdi. Şimdi de buna başvuruyorlardı. Üsteğmen Charbonnier'nin sözünü ettiği "bilimsel yol" bu olsa gerekti.

Dünden beri, pentothal hakkında gazetelerde okuduğum şeyleri hatırlamaya çalışıyordum. Eğer üzerinde deneme yapılan kimsenin iradesi yeterli derecede kuvvetliyse, söylemek istemediği şeyleri zorla söylemesine olanak yoktur, sonucuna vardım. Bu sonucu durmadan tekrar ediyordum. Ellerimi, ayaklarımı bağladılar. Hiç direnmiyordum, bütün enerjimi ilaca karşı koymak için saklıyordum.

Asistanın gelmesini beklediler. Üzerinde haberleşmeci elbisesiyle geldiğine göre bir harekâttan dönüyor olmalıydı. Doktorun açıklamalarını dinlemeden önce makineli tabancası ile üzerindeki teçhizatı çıkarttı. Doktor: "Önce yalnız beş-

santimetreküplükleri kullan," diyordu. "Çünkü bazı kimselerin bağışıklığı oluyor." İlacın damarlara geçip vücuda yayılmasında bazılarında görülen güçlükleri düşünüyor olmalıydı; fakat ben o anda psikolojik dirençten söz ettiğini zannettim ve onlara sanki direnmiyormuşum görüntüsü vermeye karar verdim. Böylece pek az dozda ilaçla kurtulabileceğimi umuyordum.

Soğuktan ve sinirden titriyordum. Yarı bele kadar çıplaktım, gömleğim birisinin hoşuna fazlasıyla gitmiş olmalı ki bir daha yüzünü görmemiştim. Paraşütçülerden biri üzerime battaniye örttü ve asistan yanıma geldi. Sağ kolumu alarak lastikle sıktı, iğneyi damara soktu. Battaniyenin altından sol elimi pantolon cebime sokarak sıkıca kalçama bastırdım. Teması duyduğum müddetçe rüya görmediğimi anlayacak, tetikte olacaktım. Asistan şırıngayı yavaş yavaş basıyor, sıvıyı damla damla damarlarıma veriyordu. "Yavaş yavaş say, hadi başla" dedi.

"Bir, iki, üç..." diye ona kadar saydım, sanki uyumuşum gibi orada durdum. Ensemden başlayıp başıma doğru çıkan bir soğukluk duydum, yavaş yavaş kendimden geçer gibi oldum. Doktor, "Bir, iki, üç..." diye beni teşvik etmek için sayıyordu. Tekrarlıyordum. "on dört, on beş, on altı..." mahsustan birkaç adedi atlayarak, on dokuzdan saymaya başladım, yirmi birde durdum. "Şimdi öteki kolunu" dediğini duydum.

Battaniyenin altından bu sefer sağ elimi cebime soktum. Hep, kendi kendimi çimdikledikçe bayılmayacağımı sanıyordum. Bütün gayretlerime rağmen uyudum...

Doktor yavaşça yanaklarımı okşadı. Dostça olmasına gayret ettiği bir sesle fısıldıyordu: "Henri, Henri, ben Marcel'im iyisin değil mi?" gözlerimi açtım. Yavaş yavaş, büyük bir gayretle olup bitenleri fark etmeye başladım. Oda karanlıktı, perdeleri indirmişlerdi. Etrafıma, yatakların üzerine tanıdığım tanımadığım bir sürü paraşütçü ve subay oturmuş denemeyi seyrediyorlardı. Hiç sesleri çıkmıyordu. Doktorun elinde kâğıt vardı. Bunun hemen soracağı soruların bir listesi olduğunu anladım.

Eski bir dostunu selamlayan birisinin edasıyla sormaya başladı: "Uzun zamandan beri mi Alger Républicain'de çalışıyorsun?" Soruda bir kötülük yoktu. Belki de bana güven vermek için sorulmuştu. Müthiş bir kolaylıkla cevap verdiğimi fark ettim. Gazete çıkartmanın güçlüklerini anlatıyordum. Sonra da sayfaların düzenlenmesini anlattım. Sarhoş gibiydim. Sanki benim yerime bir başkası konuşuyordu. Gene de işkencecilerimin elinde olduğumu, dostlarımı ele vermem için çalıştıklarını idrak edecek kadar şuurum yerindeydi.

Bütün bunlar girişten başka bir şey değildi. Doktor, asistana fısıldadı: "Gördün mü etkisini gösterdi, iyi becerdik." Konuşmamı yarıda keserek yavaş bir sesle:

“Henri,” dedi, “Mr. X’i görmem için sana başvurmamı söylediler, ne yapsam acaba?”

Bu dostça eda ile, binlerce defa sordukları bir soruyu tekrarlıyorlardı. Karmakarışık kafamın içinde binlerce resim vardı: Bir sokakta, bir apartmanda, bir meydanda, beni kandırmaya çalışan ve evirip çevirip aynı soruyu tekrarlayan bu Marcel’le beraberdim. Büyük bir gayretle, zorla gözlerimi açarak çevremi yeniden tanımaya çalıştım, tekrar kendimi şuursuzluğa, koyverdim. Doktor beni biraz sarsarak:

“X nerede?” diye sordu ve şu yarı şuurlu konuşma başladı.

“Seni bana göndermelerine pek şaştım. X’in nerede olduğunu bilmiyorum.”

“Peki o seni görmek isteği zaman ne yapıyor?”

“Beni görmek isteyeceğini hiç sanmıyorum. Benim onunla hiçbir işim yok ki.”

“Tabii, şüphesiz, fakat seni görmek istese ne yapar acaba?”

“Herhalde mektup yazar, ama beni görmek isteyeceğini hiç sanmam.”

Bu dikkatli konuşmada ilaca rağmen kendime hâkim olmak ve bu edepsizlere karşı koyabilmek için büyük bir gayret sarf etmekteydim.

“Bak, şimdi beni dinle,” diye devam etti. “X’le görüşülecek önemli bir işim var, onu hemen görmeliyim, Onu görürsen benimle ilişki kurmasını sağlar mısın?”

“Sana bu konuda hiçbir söz verememe. Bana rastlayacağını da hiç ummuyorum.”

“Pekâlâ, ama tesadüfen gelirse seni nerede bulayım?”

“Sen nerede oturuyorsun?” diye sordum.

“26. Rue Michelet, Üçüncü kat. Marcel dersen gösterirler.”

“Çok güzel, adresini aklımda tutacağım.”

“Yok olmaz, bu emin bir yol değil. Ben sana adresimi verdim, asıl sen adresini bana vermelisin. Bana güvenebilirsin.”

“Öyleyse, istersen Galland İstasyonu Parkı’nda iki hafta sonra saat altıda buluşabiliriz. Şimdi işim var gitmeliyim. Zaten sokakta çene çalmaktan hiç hoşlanmam.”

“O parkın yanında mı oturuyorsun, adresini versene,” dedi.

Bıkmıştım. Konuşmayı sonuçlandırmak için biraz da kabaca:

“Boşuna vaktimi alıyorsun, hoşça kal,” dedim.

“Güle güle,” dedi.

Benim uyuyup uyumadığımı anlamak için bir zaman bekledi ve sonra birisine fısıldadı: “Boşuna, söylemeyecek.”

Hemen odadakiler ayağa kalkarak sanki sinemadan boşalıyormuş gibi kapıya

seğirttiler. Elektriği yakar yakmaz tamamen kendime geldim. Hepsi kapıdaydı, bir kısmı dışarda teğmen Ir- ile Üsteğmen Charbonnier içeride bana bakıyorlardı. Becerebildiğim kadar yüksek bir sesle bağırdım: “Hadisene ne duruyorsunuz manyetonuzu getirsenize. Hazırım ve sizden de zerre kadar korkmuyorum!”

Doktor karşılık vermemeleri için işaret etti. Odadan çıkmadan önce de asistanına, “Şimdi biraz huysuzlanabilir, birkaç tane hap ver,” dedi.

Asistan, yaralarımın sargısını değiştirdi. Kalçamdaki yanıklara yeniden merhem sürdü, göğsümdeki sigara yanıklarının üzerine bant koydu. Kollarıma iki paraşütçü girerek hücreme getirdiler. Bunlardan biri, cebinden iki tane hap çıkartarak, “Şunları yut,” dedi. Hapları ağzıma atarak dilimin altına kaydırdım, bir yudum su içtim. Odadan çıkar çıkmaz hapları tükürdüm. Belki de bunlar sadece aspirindi; fakat artık doğru dürüst düşünemiyordum, üstelik her şeyden nefret eder olmuştum. En kötüsü bu denemenin bir tedavinin başlangıcı olabileceği düşüncesiydi. Durumum hiç de normal değildi. Kalbim ve nabızlarım müthiş atıyordu. Marcel’le yalnız bir defa buluşmuştuk. İlacın yarattığı bu hayal yavaş yavaş etiyle, kemiğiyle gerçekleşir gibiydi. Sorularına cevap vermemeyi bu seferlik başarmıştım, ama ikinci sefere ne yapacaktım? Sayıkladığımın farkındayım. Rüya görmediğimden emin olmak için kendimi çimdikliyordum, fakat ne denli gerçeğe dönsem ilacın bende uyandırdığı korkuyu gene de yenemiyordum.

* * *

“Haydi gidiyoruz,” dediler. Beni revirden getiren o iki paraşütçü gene iki yanıma geçmişti. Vakit gece yarısına yakın olmalıydı. Terasın merdivenlerini tırmanırken beni “intihar ettirmeye” götürdüklerine iyice inanmıştım. Bulunduğum durumda bu düşünce bende hiçbir etki yapmadı. İşkenceye dayandım, serumla da istediklerini elde edemediler, eh sonunda olacağı buydu, diye düşündüm. Fakat tekrar aşağıya başka bir kata indirdiler, daha önce de yattığım bir zindana kapattılar. Temizlemişler, bir de yatak koymuşlardı.

Gider gitmez bu değişiklikle aklımdan çıkan aynı düşünce gene beni etkisi altına aldı. Aklımı kaçıracak mıyım acaba diye düşündüm. İlaç vermeye devam ederlerse, ilk seferki gibi dayanabilecek miyim? Eğer pantethol söylemek istemediğim şeyleri söyletirse işkence altında çektiğim ızdıraplar boşa gitmeyecek miydi?

Sağımdaki dolabın kapısı açıktı, içinde bir yumak bakır tel görünüyordu. Pencerenin üstünde bir de çengel vardı. Teli oraya bağlayabilir, yatağa çıkararak kendimi boşluğa bırakabilirdim. Fakat intihar etmek düşüncesi kanımı beynime sıçrattı. Öldükten sonra bunu işkenceden korktuğumdan yaptığımı sanacaklardı.

Bu kolaylıkları kasten yerleştirdikleri de belliydi. Üstelik, General Massu'nun yaveriyle aramızda geçen konuşmayı da hatırladım: "Senin için yapılacak tek şey intihar etmek..."

Eğer öleceksem paraşütçülerin işkencesiyle ölmenin daha yerinde olacağını düşünerek kendimi öldürmekten vazgeçtim; aynı anda acaba diyordum, ölümüm yaklaştı da mı böyle şeyler düşünmeye başladım? Ölüm ölümdü. Cellatlarımın yardımına lüzum kalmadan hemen bu işi bitirmek daha iyi değil miydi?

Serinkanlılıkla karar vermek istiyordum. Sonunda nasıl olsa yarın sabahtan önce gelmelerine imkân yok dedim, gerekirse kendimi öldürmem için önümde zaman vardı. Aynı zamanda, normal olmadığımı, daha iyi düşünebilmem için uyumam gerektiğini anlıyordum.

* * *

Sabaha kadar uyudum. Gece bir gün evvelki korku ve heyecanımı alıp götürmüştü. Yenilmediğim için pek mağrur ve mutluydum. Yeniden başlasalar bile dayanabileceğime aklım kesmişti. Sonuna kadar dayanacaktım ve beni öldürme işlerinde onlara yardım etmeyecektim.

VII

Akşama doğru öteki binadaki ilk hücreme götürdüler. Gece geri getirerek gene zindana hapsettiler. Koridordan kulağıma çalınan konuşmalardan bu değişikliğin sebebini öğrendim. Özel bir komisyonun teftişini bekliyorlardı ve benim görülmem işlerine gelmiyordu. “Temizleme Merkezinin” bir kısmı olmayan ve sadece paraşütçülerin barınmasına ayrılan o ikinci binaya böylece beni saklamış oluyorlardı.

* * *

Kendimi daha iyi hissediyordum. Ayağa kalkabiliyor, ayaklarım üzerine basabiliyordum. Paraşütçülerin bana karşı olan tavırlarının değişmesinden, konuşmamamın takdirle karşılandığını anlıyordum. Lorca’nın grubundaki iriyarı paraşütçünün bile tavrı değişmişti. Bir sabah hücreme gelerek: “Fransa’nın işgali sırasında da işkence gördün mü?” diye sordu.

“Hayır ilk defa görüyorum,” dedim.

Bir uzman edasıyla, “İyi dayandın, çok yiğitmişsin doğrusu,” dedi.

Gece, daha önce hiç görmediğim başka bir paraşütçü, nöbeti sırasında hücreme geldi. Sarışındı, konuşmasından Kuzey Fransalı olduğu belliydi. Bütün yüzünü kaplayan bir gülüşle şöyle dedi: “Sana yapılan işkenceyi baştan sona gördüm. Babam, işgal sırasındaki vatanseverlerden bahsederdi. Ölürler gene de dostlarını ele vermezlermiş. Ne güzel ama...” Bana yapılan işkencelerden sanki unutamadığı bir futbol maçından söz açıyormuş gibi bahseden ve as bir oyuncuymuşum gibi beni kutlayan bu sevimli gence baktım. Birkaç gün sonra onu gene gördüm. Nefret ve hiddetten ağzı gözü bir yana gitmiş, merdivenden is-

tediği çabuklukla inmeyen bir Arap'ı tekmeliyordu. Bu "Temizleme Merkezi" yalnız Cezayirlilerin işkence gördükleri bir yer değil, aynı zamanda, genç Fransızlara zalimliği ve sadizmi öğreten bir okul...

Hiç değilse bir paraşütçü ötekilere benzemiyordu. Gençti, konuşmasından köylü olduğu anlaşılıyordu. Koridordan el ayak çekildiği bu gece kapımı açtı. Elinde bir erzak çıkını vardı: üzüm, çikolata, ekmek, sigara. Bunları elime tutuşturarak, "Haydi al bunları," dedi. "Bağışla beni, burada konuşmak yasak." Elimi şiddetle sıkarak hemen kapıyı kapadı. Ir– emir vermiş olmalı ki ondan sonra kimseleri görmedim.

Birkaç gün sonra revire götürdüler. İlk gidişimdeki gibi kalbim şiddetle çarpmaya başladı. Yeni bir pentothal enjeksiyonundan korkuyordum. Sadece yaralarımı sardılar. Penisilin yapıyorlar, sargılarımı değiştiriyorlardı. Bana gösterilen bu ihtimamdan ne gibi bir sonuç çıkartacağımı bilemiyordum. Bana böyle bakmaları ne de olsa kendi menfaatlerineydi. Eğer yeniden işkence edeceklerse çok zayıf olmamam gerekti. Yok eğer öldürmeye karar vermişlerse, bir otopsi ihtimalini düşünerek vücudumda işkenceye ait iz bırakmak istemiyorlar demekti. Ayrıca her geçen gün halkın durumdan haberi olup, beni bunların elinden kurtaracağı umudu da artıyordu. Fakat beni canlı olarak bırakıp da başıma gelenleri açıklamama göz yummaktansa, ölümümden çıkacak rezalete katlanacaklarını de pekâlâ biliyordum. Bütün bunları onların da hesapladıklarını, paraşütçülerin yarı alaylı konuşmalarından anlıyordum.

* * *

Bir kez daha beni sorguya çekmeyi denediler. Aynı katta bir büroya aldılar. Odada Charbonnier ile Davies vardı. Karşılarına oturtarak yüzlerce defa sordukları şeyi tekrarladılar:

"Yakalanmadan önceki geceyi nerede geçirdin?"

"Bu soruya işkence altında cevap vermiştim," dedim, "hiç uğraşmayın söylemeyeceğim."

"Oturduğun evin kontratı senin üzerine mi? Bu soruyu cevaplandırabilirsin, çünkü sen cevap vermezsen noterden öğrenebiliriz. Görüyorsun hiç de önemli bir soru değil."

"Öyleyse notere sorun, size yardım etmeyeceğim."

Görüşmemiz ancak birkaç dakika sürdü, Charbonnier beni önüne katarak hücreme getirdi.

* * *

Birkaç gün sonra General Massu'nun yaveri tekrar ziyaretime geldi. Konuşmaya, beni daha iyi görmekten memnun olduğunu söyleyerek başladı. Sonra damdan düşer gibi, Cezayir'deki işgal ordusunun politik düşüncesinin bir "özetini" yaptı. Anafikir, "Burayı bırakmıyacağız" idi. Cezayirlilerin sefil durumu mu? Canım bunu abartmamak gerekti. Ayda 800.000 frank kazanan bir yerli tanıyordu. "Sömürgecilik mi?" Bunu bozguncular uydurmuşlardı. Evet eskiden adaletsizlik vardı ama artık buna son verilmişti. "İşkence mi?" Eh, savaş çocuk oyunu değildi. Savaş çoktan biterdi ya, komünistler, liberaller ve yufka yürekli basın, halkı paraşütçülere karşı kışkırtmış ve "çalışmalarında" onlara engel olmuştu. Böylesine saçma bir tartışmaya girmeye hiç de istekli değildim. Sadece alaylı bir edayla, Fransa'nın övünülecek başka temsilcileriyle başka vasıflarının da olduğunu söyledim.

Sonunda ziyaretinin asıl ereğine geldi. Yeni bir teklifleri vardı: Soru sormayacaklardı, istedikleri sadece şimdiki politik durumla, Cezayir'in geleceği hakkındaki düşüncelerimi kısaca yazmamdı. Bundan sonra beni serbest bırakacaklardı. Tabii reddettim.

"Niye," diye sordu, "Bunu sana karşı kullanacağımızdan mı korkuyorsun?"

"Sebebin biri bu," dedim. "Ayrıca size yardım etmek de istemiyorum. Eğer benim ve benim gibilerin Cezayir sorunu üzerine ne düşündüklerini öğrenmek istiyorsanız bütün sayılarını toplatmış olduğunuz Alger Républicain'i okuyun."

Daha fazla ısrar etmedi. Başka bir konuya geçerek birdenbire, "Ha, dün karınızla avukatı ziyaretime geldiler," dedi. "Hayatta olup olmadığınızı sordular. 'Henüz' hayata olduğunuzu söyledim." Ve sonra devam etti: "Gerçekten çok yazık. Sizi sevmiştim. Dayanmanıza da hayranım. Elinizi sıkmak isterim; belki de bir daha görüşemeyiz," dedi, çıktı gitti.

* * *

Tutuklanmamdan bir ay sonra Lodi'deki kampa gideceğim gece alt kattaki bürolardan birisine götürdüler. Başında Yabancılar Lejyonu'nun yeşil beresi bulunan bir paraşütçü yüzbaşı beni bekliyordu. Yüzü bıçak sırtı gibi uzun, iki yanında yara izleri vardı. Dudakları ince, gözleri keskindi. Yalnız, burnunun altında kısa kesilmiş bıyıkları vardı. Karşısına oturdum. Aynı anda yerinden fırlayarak bir yumrukta beni yere devirdi. Yeni geri verilmiş gözlüğüm fırlayıp gitmişti. "Suratındaki şu aşağılayıcı anlamı değiştir bakayım!" diye bağırdı.

Lorca odaya girmiş, pencerenin dibinde bekliyordu. Bu uzmanın varlığı bana, yeni işkencelerin başlamak üzere olduğunu düşündürdü. Ben yerden kalkarken Yüzbaşı yerine oturdu.

Birden taktik değiştirerek, “Sigara içer misin?” diye sordu.

“Hayır sigara içmiyorum,” diye karşılık verdim ve “siz, diye hitab edilmesini tercih ederim,” diye ekledim.

İstediğim onu azıcık kızdırarak işin nereye varacağını bir an evvel öğrenmekti. İşkenceye devam edilecek miydi, yoksa sadece “dostça” bir konuşma mı yapılacaktı? Bu ihtarıma bir yumrukla karşılık vermediğine göre sonumun artık kararlaştırılmış olduğunu anladım. Bunun önemli olmadığını söyledi ve konuşmasına “siz” diyerek devam etti. Gözlüğümü yerden almama izin verir mi diye sordum. Ereğimin yüzünü iyice hatırlamak olduğunu sanarak: “Madem ki istiyorsun gözünü dört aç da bana iyi bak. Ben Yüzbaşı Fau–’yum. Şu meşhur SS yüzbaşısı. Adımı herhalde duymuşsundur.”

Kana susamışlığı ile bilhassa şöhret yapmış, Villa S’nin komutanı Fau–’nun karşısındaydım. Öfkeyle kendini kaybetmekten pişman olmuşa benziyordu. Sakin olmaya çalışarak ilk izlenimi silmek için iki şişe bira getirmelerini emretti. Yavaş yavaş içiyor, bir yandan da göz ucuyla yeni bir öfke nöbetine tutulup da şişeyi başıma fırlatmasın diye bakıyordum.

“Benim için güzel bir dosya hazırlamışsınızdır, değil mi? Eğer roller değişse bana ne yapardınız acaba? Fakat ben atıldığım tehlikeleri seçmeyi biliyorum sanırım.”

Sonra aynı tonla liberal ya da komünist yazar ve ressamlar üzerine bir nutuk çekmeye başladı. Her sözünden cahillik akıyordu. Öylesine nefretle doluydu ki, pek hareketli olan yüzünün hatları sık sık bir kuru kafanın sırıtmasını andırıyordu. Boyuna konuşuyordu, yalnız ara sıra, konuşmanın ardından geleceğini sandığım işkence vaktini daraltmak amacıyla sözünü kesiyordum.

Her zaman sordukları soruları tekrarladı fakat ısrar etmiyordu. Sonra gene politikaya döndü. Odada deli gibi dört dönüyor ve bir cümleyi suratıma doğru bağırmak için ara sıra yanıma geliyordu. Savaşın Tunus ve Fas’a da yayılacağını umuyordu. Süveyş harekâtının bir savaşla sonuçlanmamasına üzülüyordu. “Bir Amerikan denizaltısı, bir Fransız gemisini batırsa ne iyi olurdu,” diyordu. “Hemen Amerikalılara karşı savaşa girerdik. Hiç değilse her şey aydınlanırdı.” Heyecanlandırılmaması gerekli bir hastaya itiraz ediyormuş gibi karşı koyuyordum. Birkaç defa yumruklarını sıktıysa da son dakikada kendine hâkim oluyordu. Yalnız bir defa bağırdı: “Demek sen konuşmak istemiyorsun ha? Bana gelince geceleri bıçağı gırtlaklarına dayar gene de konuştururum. Eh bir gün sen de elime geçersin elbet.”

Hepsinin istediği “bir gün gene beni ellerine geçirmek” olmalı ki, her istedikleri anda beni geri getirtebilecekleri Lodi Kampı’na gönderdiler.

VIII

Kampa gönderilmeden önce, bir ay süreyle bu işkence fabrikasının nasıl çalıştığını gözledim. Hücremdeki kapının anahtar deliğinden koridorun bir kısmını, sahanlığı ve bazı merdivenleri görebiliyordum. Bölmelerin inceliği bitişik odalardan gelen sesleri duymama engel olamıyordu.

Gündüzün koridorda ve merdivenlerde aralıksız bir gidiş geliş vardı. Paraşütçüler kuşkulu tutukluları önlerine katarak hiç acımadan sürüp götürürlerdi. Sonradan öğrendiğime göre her katta zindan hücrelerine çevirdikleri odalarda on beş yirmi kişi tutuyorlarmış. Tutuklular ya yerde yatıyor ya da üçü dördü bir yatağı paylaşıyordu. Karşıki evlerden görünmesin diye pencereler kalın perdelerle örtüldüğünden, içerisi daima zindan gibiydi. Günler, haftalar ve bazen aylarca ya sorguya çekilmelerini ya kampa, hapishaneye götürülmelerini ya da "kaçmaya teşebbüs halinde" sırtlarından vurulmalarını bekliyorlardı.

Günde iki defa, saat ikide ve sekizde –unutulmazlarsa– kuru peksimet, sabah ve akşam beşte de efendilerimizin artıklarından yapılma birkaç kaşık çorba veriyorlardı. Yemeğin içinden bir defa kurt çıktı, başka bir sefer de kâğıt etiket ve taş parçaları.

Dağıtıma bakan bir Müslümandı. Eskiden isyancılarla çalışırmış, bir çarpışmada esir düşmüş. Paraşütçülere hizmet etmeyi kabullendiği için hayatını bağışlamışlar. Asıl adı Boula imiş fakat alay olsun diye üzerinde "Fransa için" yazılı bir üniforma bozması giydirmişler, böylece adı da *Fransa İçin* kalmış. Başına mavi bir paraşütçü beresi giydirmişler, beline de lastik bir sopa takmışlar. Bunu efendilerinin gözüne büsbütün girmek için sık sık kullanırdı. Bu aşağılık heriften hem mahpuslar hem de paraşütçüler tiksinirlerdi.

Fakat “Temizleme Merkezi” asıl geceleri canlanırdı. Harekât hazırlıklarını duyardım. Koridordan ayak sesleri, silah şakırtıları ve Ir–’ın verdiği emirler duyulurdu. Sonra pencereden başka sesler. Avluda cipler harekete geçerdi. Hareket sırasında yakaladıkları “kuşkulu”larla dolu araçlar dönene kadar her şey sessizdi. Görüş alanımdan geçerken yakalananları görürdüm. Çoğu delikanlıydı. Giyinmelerine bile meydan vermemişlerdi. Çoğu pijamalı ya da çıplak ayaktı. Aralarında bazen kadın da bulunurdu. Bunlar binanın sağ kanadında hapsedilirdi.

İşte şimdi “Temizleme Merkezi” çığlıklar, hakaretler ve vahşi kahkahalarla dolardı. Ir– bir Arap’ı sorguya çekmeye başlardı. Adama bağırırdı: “Bana dua et bakayım!” Bitişik odada işkencecisinin karışısında dua pozunda duran zavallı bir yaratık gözlerimin önünde canlanırdı. Sonra birden kurbanın ilk çığlığı geceyi yarardı. Ir–’ın, Lorca’nın gerçek “işi” şimdi başlıyordu.

Bir gece üstümdeki odada birisine işkence ettiler. Sesinden anlaşıldığına göre ihtiyardı. Bir yandan acıyla haykırırken bir yandan da “Yaşasın Fransa!” diye bağırıyordu. Böylece işkencecilerini yatıştıracağını sanıyordu herhalde. Fakat onlar işkencelerine devam ettiler ve kahkahaları bütün binayı çınlattı.

Ir– harekâta çıkmadığı zamanlar, adamlarıyla birlikte daha önce yakalanan “kuşkulular” üzerinde çalışırdı. Gece yarısı ya da sabaha karşı hücrelerden birisinin kapısı birden açılır ve paraşütçülerden biri bağırırdı: “Haydi bakalım murdar herifler!” Bir, iki, üç isim sayardı. Çağrılanlar kendilerini neyin beklediğini bilirlerdi. Daima cevap gelmez ve paraşütçü, isimleri tekrarlamak zorunda kalırdı. “Demek gelmek istemiyorsunuz ha eşşoğlu eşşekler!” diye deli gibi ulurdu. Çağrılanlar ayağa kalkarlar ve ardından, inen yumrukların sesi gelirdi.

Bir gece Ir– bütün odalara birden saldırmaları için adamlarını salıvermişti. Ellerinde sopalar hücrelere daldılar. “Kalk ayağa!” Hücremin kapısı şiddetle açılarak arkasına çarptı ve böğrüme bir tekme indi. Koridordan geçen Ir– beni gördü ve “Hayır onu değil” diyerek hücremin kapısını kapadı. Çizme ve yumrukların çıkardıkları seslerle acı çığlıklar sabaha kadar sürdü.

Her sabah ve akşam Boula “yemeğimi” vermek için kapımı açtığı zaman, bir de helaya gittiğim zamanlar koridorda ortak zindanlarına ya da hücrelerine gitmekte olan Arap mahkûmlara rastlardım. Bunlardan bazıları beni gazetenin tertiplediği toplantılardan tanırlar bazıları da sadece ismimi duymuşlardır. Daima belime kadar çıplaktım ve vücudumda aldığım yaraların izleri, elimde, göğsümde sargılar vardır. Kendileri gibi işkence edildiğimi anlarlar, “Cesaret kardeş,” diye selamlarlardı. Gözlerindeki, beraberlik, dostluk ve güven ifadesini okur, bir Avrupalı olarak aralarında bulunmaktan büyük bir gurur duyardım.

IX

Daima ölümle burun buruna işte bir ay böylece yaşadım. Ölüm o gece ya da şafakla gelebilirdi. Uykum kâbuslar ve beni sıçrayarak uyaran şoklarla doluydu. Bir gece Charbonnier hücremde peydahlanınca hiç de şaşmadım. Saat on suları olmalıydı. Pencerenin yanında durmuş bakıyordum. Sadece, “Hazırlan, uzağa gitmeyeceğiz!” dedi.

Yırtık ve kirli fanilamı giydim. Koridorda, “Audin’i ve Hadcac’ı da çıkartın, ama onları sonra alacağız,” dediğini duydum. En az on defa terk etmek üzere olduğumu sandığım bu hayatın son anlarına kendimi hazırlamıştım. Bir defa daha Gilberte’i, sevdiklerimi ve çektikleri dayanılmaz acıları düşündüm. Çözülmeden göğüs gerdiğim kavga ile her zaman umduğum gibi inançlarıma ve savaş arkadaşlarıma sadık kalarak ölmek düşüncesi gurur vermişti bana.

Avluda bir arabanın çalıştığını ve uzaklaştığını duydum. Biraz sonra güneyden bir makineli tüfek sesi işittim. Kendi kendime: “Audin!” dedim.

Pencerenin önünden gecenin serinliğini derin derin içime çekmek ve şehrin uzaktan beliren ışıklarını biraz daha görmek için ayrılamıyordum. Fakat aradan dakikalar, saatler geçti. Charbonnier beni almaya gelmedi.

X

Bitti diyeceklerim. Hayatımda bu kadar güç yazı yazmadım. Bütün bu olaylar hafızamda henüz tazeliğini kaybetmedi de ondan belki de. Ben bu korkunç kâbusu arkamda bırakmış olsam bile, bu satırları yazarken başkalarının aynı ızdırapları çekmekte olduklarını ve bu iğrenç savaşın hâlâ devam ettiğini bilmem de ayrıca yüreğimi sızlatıyor. Gene de bildiklerimi anlatmak zorundayım. Bu, "ortadan yok olan" Audin'e, işkence gören ötekilere ve hâlâ cesaretle mücadelelerine devam edenlere karşı ödenmesi gerekli bir borç. Ülkelerinin özgürlüğü için her gün hayatlarını verenlere karşı ödenmesi gerekli bir borç bu.

Bu satırları paraşütçülerden ayrıldıktan dört ay sonra, Cezayir sivil hapishanesinin 72 numaralı hücresinde yazıyorum.

Daha birkaç gün önce üç Cezayirli delikanlının kanları hapishane avlusunda kendilerinden önce canlarını verenlerinkine katıldı. Cellatların, mahkûmları almaya gittikleri anda bütün hücrelerden yükselen acı çığlık ve bunun ardından gelen derin ve yürek tırmalayıcı sessizlik koca Cezayir ülkesini kökünden sarsıyordu. Zifiri karanlıkta parıldayan gözyaşları demirli penceremin camlarına yapıştı. Gardiyanlar her yeri sıkı sıkıya kapadıkları halde mahkûmlardan birinin ağzı tıkanmadan önce, *"Tahia El Cezayir! (Yaşasın Cezayir!)"* diye haykırdığını duyduk. Ve üç mahkûmdan ilki darağacına çekildiği anda kadınlar kısmından özgür Cezayir'in milli marşı yükseldi tek bir ses halinde:

"Dövüşen koca erkeklerin
Yurdumuza bağımsızlık isteyen
Gür sesleri yükseliyor.
Vatanım, sevgili vatanım
Sana feda hayatım
Sana feda her şeyim."

Beni okuyan Fransızlara söyleyeceğim işte bunlar. Cezayirlilerin, kendilerinden pek çok şey öğrendikleri ve dostlukları gerçekten kıymetli olan büyük Fransız halkıyla işkencecilerini ayırt ettiklerini bilmenizi isterim. Fakat ADINIZA YAPILANLARI DA bilmeniz gerek!

Kasım, 1957